

FSP

Fórum sociální politiky

FSP

Fórum sociální politiky

Redakční rada:

Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc. (předseda - MU)

Doc. Adina Barbulescu, PhD (West University of Timisoara)

Prof. Dr. habil. Lutz Bellmann (Institute for Employment Research Nuremberg)

Ing. Vlastimil Beran, Ph.D. (RILSA)

Ivana Dobrotić, PhD (University of Zagreb)

Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. (FHS UK)

Doc. JUDr. Iva Fischerová, CSc. (PF UK)

Mgr. Daniel Gerbery, Ph.D. (Inštitút pre výskum práce a rodiny)

Prof. Jason Heyes (Sheffield University)

Prof. Dr. Valentina Hlebec (University of Ljubljana)

Prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc. (VŠE)

Mgr. Aleš Kroupa (RILSA)

PhDr. Věra Kuchařová, CSc. (RILSA)

Doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc. (VŠE)

Wim Van Lancker, PhD (KU Leuven)

Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (Slezská univerzita v Opavě)

Oksana Mikhaylovna Shubat, PhD (Ural Federal University)

Prof. dr hab. Marek Szczepański (Poznan University of Technology)

Dorottya Szikra, PhD habil. (Center for Social Sciences, Budapest; Central European University, Vienna)

Prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc. (VŠFS)

Konstantinos N. Zafeiris, PhD (Democritus University of Thrace)

Vydává:

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i. (RILSA)
Jeruzalémská 1283/9
110 00 Praha 1 – Nové Město
IČO 00025950

Facebook: <https://www.facebook.com/vyzkumnyinstitutprace>
LinkedIn: <https://cz.linkedin.com/company/vyzkumnyinstitutprace>
Twitter: https://twitter.com/RILSA_research

Šéfredaktor:

PhDr. Petr Šafařík
petr.safarik@rilsa.cz

T: +420 211 152 722
M: +420 777 529 070

20. ročník
Vychází 4krát ročně
Číslo 1/2026 vychází 22. 6. 2026

Registrace MK ČR E 17566
ISSN 1803-7488 – elektronická verze

Grafické zpracování:

Vydavatelství KUFR, s. r. o., Naskové 3,
150 00 Praha 5, www.tiskarnakufr.cz

CC licence:

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uvedte původ 4.0 Mezinárodní veřejná licence.
(<https://www.creativecommons.org/licenses/by/4.0>)

Časopis je indexován v databázi ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences) a je zařazen i do elektronické databáze CEEOL (Central and Eastern European Online Library) - platformy globálně zpřístupňující společenskovědní a humanitněvědní publikace ze střední, východní a jihovýchodní Evropy.

Informace pro autory

Obsahové zaměření časopisu: sociální problematika v nejširším vymezení. Časopis se skládá ze dvou částí. V první, tvořené rubrikou Recenzované články, jsou uveřejňovány pouze recenzované příspěvky. O zařazení do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, které je oboustranně anonymní. Redakce v tomto směru provádí potřebné kroky. Autoři mohou nabízet články do obou částí, tj. do recenzované i nerecenzované části. Redakce přijímá pouze dosud nepublikované příspěvky. Autor by měl připojit úplnou kontaktní adresu včetně telefonního čísla a e-mailové adresy. Příspěvky zasílejte v elektronické podobě na adresu: petr.safarik@rilsa.cz.

Formální požadavky

Rukopis příspěvku do recenzované části (nejlépe v členění úvod, současný stav poznání, zkoumaná problematika a použité metody, výsledky, diskuse, závěr) o rozsahu zhruba 30 tisíc znaků včetně mezer v editoru MS Word musí vedle vlastního textu obsahovat 10–15řádkový abstrakt a klíčová slova, obojí v češtině a v angličtině. U grafů a obrázků prosíme o připojení jejich zdrojových souborů (formát Excel skupinový sloupcový, ne prostorový). Redakce provádí jazykovou úpravu textu. Více viz: <https://www.rilsa.cz/casopis-fsp/>

Obsah časopisu

CZ

Editorial	6
Recenzované články	
Budoucnost jako kritérium: objektivní šance, investiční rozhodování a pracovní dlouhověkost Jiří Vyhlídal	8
Live-in asistence u osob s kvadruplegií: přenos zahraničního modelu do podmínek České republiky Ilona Pavlová – Kateřina Pařízková	22
Recenze	
Globalizace u konce s dechem Jan Keller	45
Delikvence a viktimizace mládeže Alena Marešová	50
Summaries of non-reviewed articles	57

Contents

EN

Editorial	6
Reviewed articles	
The future as a criterion: objective chances, investment decisions and working longevity Jiří Vyhlídal	8
Live-in care for people with quadriplegia: transfer of an international model into the Czech context Ilona Pavlová – Kateřina Pařízková	22
Recenze	
Globalisation is coming to an end Jan Keller	45
Youth delinquency and victimisation Alena Marešová	50
Summaries of non-reviewed articles	57

Editorial

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

vítejte u letního čísla 20. ročníku časopisu Fórum sociální politiky.

První recenzovaný článek se zabývá pracovní dlouhověkostí v České republice v kontextu stárnutí populace, proměn trhu práce a prodlužování pracovních drah. Autor pracovní dlouhověkost nechápe pouze jako individuální schopnost a motivaci nebo důsledek důchodové politiky, ale jako výsledek dlouhodobé *produkce pracovní budoucnosti*. Výsledky výzkumu ukazují, že vyšší věk uchazečů nepůsobí při pracovním náboru jako samostatně dominantní bariéra, ale je interpretován v kontextu dalších znaků, které fungují jako signály budoucí pracovní hodnoty.

Vícero ze závěrů této stati stojí za citaci, představím zde takto jeden: *„Politika pracovní dlouhověkosti nemůže být redukována na oddalování důchodového věku nebo ekonomickou motivaci starších osob k delší pracovní aktivitě. Pokud je pracovní dlouhověkost produkována dlouhodobě, musí politika zasahovat dříve: do kvality práce, zdraví, aktivizačních opatření, prevence dlouhodobé nezaměstnanosti, možnosti úprav pracovních podmínek, zaměstnavatelských investic a způsobu, jak veřejné služby zaměstnanosti klasifikují klienty s kumulovanými bariérami“.*

Druhá recenzovaná stať tohoto vydání Fóra sociální politiky (FSP) pojednává o problematice *live-in osobní asistence u osob s kvadruplegií*, tedy s úplným nebo částečným ochrnutím všech čtyř končetin a trupu. Live-in osobní asistence znamená takový druh domácí péče, kdy asistent žije v domácnosti klienta a poskytuje mu nepřetržitou podporu. Tento model tedy umožňuje lidem s kvadruplegií žít ve vlastním prostředí a nebýt závislí ani na své rodině.

Autorky se zaměřují na možnosti využití live-in osobní asistence, přičemž nabízejí pro srovnání a motivaci model, který je uplatňován ve Velké Británii. Empirická

část příspěvku je založena na kvantitativním šetření prostřednictvím dvou anket: určeny byly osobám s kvadruplegií a pracovníkům v sociálních službách. Výsledky ukazují, že mezi českými kvadruplegiky není povědomí o live-in asistenci zatím příliš rozšířeno. Avšak kdyby tato služba byla v ČR dostupná, část respondentů by o ni měla zájem, a to i za předpokladu poskytnutí bydlení asistentovi. Podle autorek zjištění jejich výzkumu naznačují, že live-in asistence by se v České republice mohla stát další možností, jak zkvalitnit péče o osoby s kvadruplegií.

Věříme, že čtenáře zaujme i recenzní rubrika tohoto vydání FSP.

A co nabídne příští – třetí – číslo Fóra sociální politiky? Jeden z recenzovaných článků se bude zabývat právními a socioekonomickými aspekty náhradního mateřství, tedy fenoménu, kdy žena odnese a porodí dítě pro jiné osoby, které toho ze zdravotních důvodů nejsou schopny. Komplexní právní úprava náhradního mateřství v českém právním řádu se teprve chystá.

Druhá recenzovaná stať by měla přinést analýzu aktuálních proměn přístupu k tzv. *právu na odpojení* (right to disconnect) v České republice, a to v kontextu současných legislativních snah a jejich vztahu ke kultuře permanentní dostupnosti a stírání hranic mezi pracovním a soukromým životem. Půjde tedy o problematiku práva zaměstnanců nevykonávat pracovní činnost ani se neúčastnit pracovně související komunikace mimo jasně vymezenou pracovní dobu. Toto právo se vztahuje na veškeré formy doby odpočinku, včetně víkendů, svátků, dovolené, rodičovských druhů volna či doby pracovní neschopnosti. Součástí tohoto práva a podstatnou podmínkou jeho fungování je také zákaz postihu či znevýhodnění zaměstnance za uplatňování práva na odpojení.

S přáním inspirativního čtení a hezkého léta

Petr Šafařík
šéfredaktor

Recenzované články

Budoucnost jako kritérium: objektivní šance, investiční rozhodování a pracovní dlouhověkost

Jiří Vyhlídal

Abstrakt

Studie se zabývá pracovní dlouhověkostí v České republice v kontextu stárnutí populace, proměn trhu práce a prodlužování pracovních drah. Pracovní dlouhověkost nechápe pouze jako individuální schopnost, motivaci nebo důsledek důchodové politiky, ale jako výsledek dlouhodobé produkce pracovní budoucnosti. Teoreticky článek vychází z konceptu objektivních šancí, sociologie očekávání a nejistoty, literatury k udržitelné zaměstnatelnosti a pracovní schopnosti a výzkumů institucionální klasifikace klientů veřejných služeb zaměstnanosti. Empiricky je stať založena na analytické triangulaci tří výzkumů: vinětového experimentu se zaměstnavateli, analýzy dat Výběrového šetření pracovních sil za období 2013–2021 a vinětového experimentu mezi pracovníky Úřadu práce ČR. Výsledky ukazují, že vyšší věk nepůsobí při náboru jako samostatně dominantní bariéra, ale je interpretován v konfiguraci dalších znaků, které fungují jako signály budoucí pracovní hodnoty. Pracovní trajektorie osob ve věku 50–65 let zároveň ukazují, že objektivní šance na pokračování v práci jsou sociálně diferencované podle věku, zdraví, vzdělání, genderu a zkušenosti nezaměstnanosti. Institucionální rovina pak ukazuje, že přístup k další podpoře je filtrován nejen objektivní potřebou, ale také hodnocením kooperativnosti uchazeče. Článek argumentuje, že pracovní dlouhověkost vzniká rekurzivně: předchozí pracovní dráhy, institucionální zkušenosti a rozhodnutí o podpoře formují budoucí šance jednotlivců a zároveň ovlivňují to, zda jsou tyto jednotlivci považováni za osoby s realistickou pracovní budoucností.

Klíčová slova: pracovní dlouhověkost; objektivní šance; pracovní budoucnost; investiční rozhodování; ekonomická neaktivita; veřejné služby zaměstnanosti

Abstract

The study examines working longevity in the Czech Republic in the context of population ageing, labour market changes and the extension of working lives. In addition to considering working longevity as the ability and motivation of individuals or as a consequence of pension policy, the study views it as the outcome of the long-term production of working futures. Theoretically, the article draws upon the concept of objective chances, the sociology of expectations and uncertainty, the literature on sustainable employability and work ability, and research into the institutional classification of clients in public employment services. Empirically, it is based on the analytical triangulation of three studies: a vignette experiment involving employers, an analysis of Czech Labour Force Survey data for the period 2013–2021, and a vignette experiment involving Labour Office of the Czech Republic caseworkers. The findings reveal that higher ages do not operate in recruitment as an independently dominant barrier but should be interpreted in conjunction with other characteristics that function as signals of future work value. The labour market trajectories of persons aged 50–65 further demonstrate that the objective chances of continuing in work are socially differentiated by age, health, education, gender and experience of unemployment. The institutional dimension shows that access to further support is filtered by both objective need and assessments of the cooperativeness of the applicant. The article argues that working longevity emerges recursively: previous work trajectories, institutional experiences and decisions on support act to shape the future chances of individuals and, moreover, influence whether they are perceived as persons with a realistic working future.

Keywords: *working longevity; objective chances; working future; investment decisions; economic inactivity; public employment services*

1. Úvod

Pracovní dlouhověkost není pouze individuální schopnost nebo politický cíl prodloužení pracovního života. Je to výsledek opakovaných rozhodnutí různých aktérů – veřejných služeb zaměstnanosti, zaměstnavatelů i samotných jednotlivců – o tom, zda má smysl dále investovat

do pracovní budoucnosti konkrétní osoby. Tato rozhodnutí jsou činěna v podmínkách nejistoty, protože budoucí produktivita, adaptabilita, zdravotní stav, motivace nebo stabilita pracovního zapojení nejsou přímo pozorovatelné. Aktéři proto využívají signály, heuristiky a institucionální klasifikace, které mohou pracovní dlouhodobost buďto podporovat, nebo předčasně omezovat.

Článek nepředkládá nový primární empirický výzkum, ale konceptuálně-empirickou syntézu tří dříve realizovaných studií. Jeho přidaná hodnota nespočívá v nových datech, nýbrž ve vytvoření interpretačního rámce, který umožňuje chápat zaměstnavatelské hodnocení, pracovní trajektorie a institucionální klasifikace jako vzájemně propojené momenty sociální produkce pracovní budoucnosti.

2. Teoretický rámec

Teoretický rámec článku rozvíjí představu pracovní dlouhodobosti jako výsledku vztahu mezi objektivními šancemi, očekáváními budoucnosti a rozhodnutími o případných investicích nebo úpravě pracovních podmínek. V následujících podkapitolách nejprve vymezujeme pojem objektivních šancí, poté ukazujeme význam nejistoty a signálů při anticipaci pracovní budoucnosti, následně zdůrazňujeme materiální zakotvení těchto šancí, a nakonec formulujeme model jejich rekurzivní produkce.

2.1 Objektivní šance a probabilistické jednání

Koncept objektivních šancí zde navazuje na Bourdieuovo pojetí vztahu mezi objektivními strukturami, habitem a praxí (Bourdieu, 1977, 1990, 2023). Jednání není chápáno ani jako mechanický důsledek objektivních podmínek, ani jako výsledek čistě subjektivní volby, ale jako praktická orientace v prostoru pravděpodobných možností. V návaznosti na probabilistické čtení Bourdieuovy sociologie lze pracovní dlouhodobost chápat jako výsledek rekurzivního vztahu mezi objektivními pravděpodobnostmi a naučenými očekáváními: objektivní šance strukturují to, co se jeví jako dosažitelné, realistické a rozumné, zatímco jednání založené na těchto očekávaních zpětně přispívá k reprodukci nebo proměně samotných šancí.

Rozhodování o pracovní budoucnosti člověka neprobíhá podle jistých informací o jeho budoucí produktivitě, ale podle odhadovaných pravděpodobností. Aktéři trhu práce – zaměstnavatelé, pracovníci veřejných služeb zaměstnanosti i samotní jednotlivci – jednají na základě představ o tom, co je pro konkrétního člověka ještě pravděpodobné, realistické, návratné nebo „rozumné“. Tyto představy vycházejí ze struktury objektivních šancí, ale zároveň ji svými

rozhodnutími dále reprodukuje nebo proměňuje. Pracovní dlouhověkost se stává pravděpodobnější tehdy, pokud objektivní šance člověka a jejich institucionální interpretace vedou k tomu, že je nadále považován za někoho, do koho má smysl investovat. Problém pracovní dlouhověkosti může vznikat nejen proto, že objektivní šance starších pracovníků jsou horší, ale také proto, že aktéři trhu práce jejich šance interpretují podle zastaralých kritérií či nevhodných kategorií.

2.2 Budoucnost, nejistota a signály

Pojem pracovní budoucnosti navazuje také na sociologii očekávání a nejistoty. Beckert (2016) ukazuje, že ekonomické jednání je orientováno k budoucnosti, která není známa, a proto musí být prakticky představována. Rozhodnutí o investici, zaměstnání nebo podpoře nejsou založena na jistotě budoucího stavu či výsledku, ale na očekáváních, která umožňují jednat i v situaci nejistoty. V tomto smyslu se pracovní dlouhověkost neodvívá pouze od současných charakteristik člověka, ale od toho, jaká pracovní budoucnost je mu v daném institucionálním a ekonomickém kontextu přisuzována.

Zatímco signalizační teorie trhu práce (Spence, 1973) pomáhá v tomto procesu kontinuální produkce budoucnosti vysvětlit, proč zaměstnavatelé při náboru používají pozorovatelné charakteristiky jako indikátory budoucí produktivity, Bourdieuovo pojetí objektivních šancí umožňuje také ukázat, že tyto signály nejsou sociálně neutrální. Jejich význam je mimo jiné spojen například s předchozími pracovními trajektoriemi, aktuálními institucionálními klasifikacemi a strukturou nerovností na trhu práce.

V tomto smyslu je rozhodování o pracovní dlouhověkosti vždy rozhodováním v podmínkách nejistoty. Aktéři neznají budoucí pracovní hodnotu jednotlivce přímo, a proto ji odhadují prostřednictvím dostupných signálů, jejichž význam je sociálně a institucionálně zprostředkovaný.

2.3 Materiální zakotvení objektivních šancí

Aby model nevedl k přehnaně konstruktivistickému pojetí pracovní dlouhověkosti, je třeba zdůraznit, že objektivní šance jsou materiálně zakotvené. Literatura věnovaná udržitelné zaměstnatelnosti (*sustainable employability*) (Van Der Klink et al., 2016) a pracovní schopnosti (*work ability*) (Ilmarinen, 2019) ukazuje, že pokračování v práci závisí nejen na individuálních schopnostech a motivaci, ale také na kvalitě pracovního prostředí, zdravotním stavu, míře fyzických a psychických nároků, autonomii a možnosti přizpůsobit pracovní podmínky. Tyto

charakteristiky tvoří objektivní základ pracovních šancí, které jsou následně interpretovány jednotlivci, zaměstnavateli a institucemi.

Objektivní šance nejsou tedy pouze výsledkem sociální klasifikace. Jsou zakotveny v materiálních, tělesných, profesních a institucionálních podmínkách pracovního života. Sociální produkce pracovní budoucnosti spočívá v tom, že tyto objektivní podmínky nejsou do rozhodování překládány mechanicky, ale prostřednictvím očekávání, signálů, kategorií a odhadů budoucí návratnosti investice.

Perspektiva životní dráhy umožňuje chápat pracovní dlouhověkost také jako kumulativní výsledek dřívějších pracovních a institucionálních zkušeností (Brydsten et al., 2024). Pozdní pracovní kariéra není izolovanou fází, v níž se rozhoduje pouze podle aktuálního věku nebo aktuálních preferencí, ale výsledkem předchozího přístupu k zaměstnání, kvalifikaci, stabilitě práce, zdraví a sociálním právům. Kumulované výhody a nevýhody se v pozdější fázi pracovní dráhy materializují jako rozdílné objektivní šance na pokračování v zaměstnání, návrat do práce nebo přechod do ekonomické neaktivity.

2.4 Institucionální klasifikace a veřejné investice

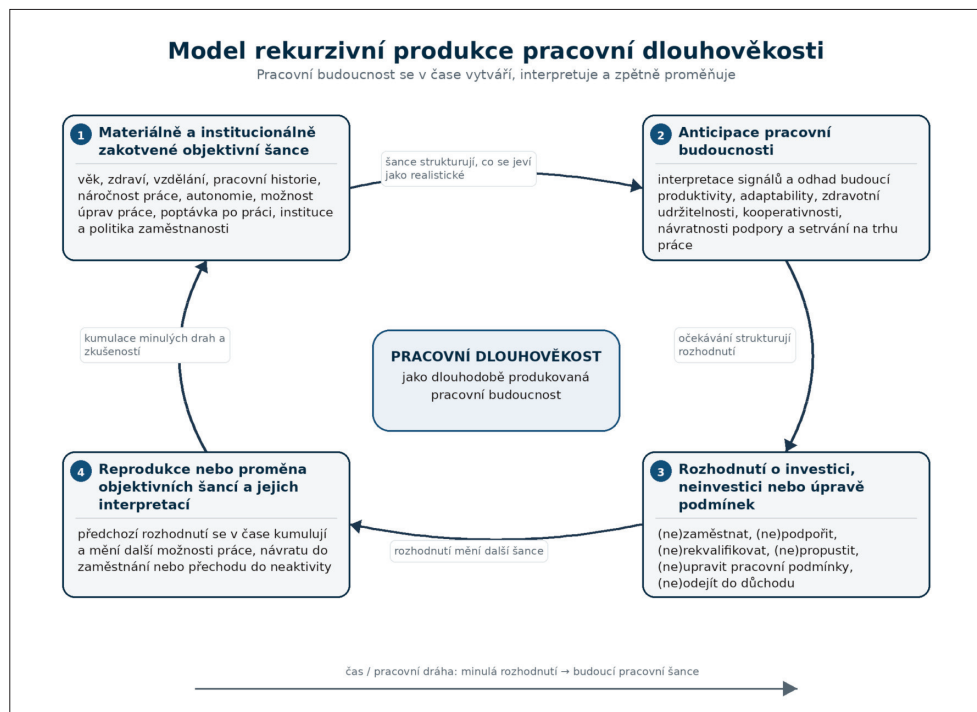
Veřejné služby zaměstnanosti nejsou v tomto kontextu vnímány pouze jako implementační kanály politiky, ale jako místa praktické klasifikace klientů (Senghaas, 2021; Raaphorst a Van De Walle, 2018; Lipsky, 2010 [1980]). Linioví pracovníci v podmínkách omezených zdrojů a neúplných informací hodnotí nejen míru objektivních potřeb uchazečů, ale také jejich chování a v neposlední řadě i předpokládanou návratnost vkládané investice. V tomto smyslu lze institucionální podporu chápat jako investiční rozhodnutí, v němž se objektivní šance klienta překládají do praktického hodnocení jeho pracovní budoucnosti.

2.5 Model rekurzivní produkce pracovní dlouhověkosti

Produkce pracovní dlouhověkosti může mít podobu rekurzivního mechanismu, v němž materiálně zakotvené objektivní šance jednotlivce a jejich sociální interpretace ovlivňují očekávání aktérů ohledně jeho či její budoucí pracovní hodnoty; tato očekávání následně strukturují rozhodnutí o investici, případně odmítnutí investice, nebo úpravě pracovních podmínek; a tato rozhodnutí zpětně proměňují jak samotné objektivní šance, tak jejich další interpretaci (srov. schéma 1).

Koncepтуální model nevychází z lineární představy, podle níž struktura trhu práce jednoduše determinuje pracovní dlouhověkost. Navrhujeme chápat pracovní dlouhověkost jako

Schéma 1

Zdroj: vlastní zpracování

Pracovní dlouhověkost vzniká jako dlouhodobý proces, v němž objektivní šance strukturují očekávání pracovní budoucnosti, tato očekávání ovlivňují rozhodnutí aktérů a tato rozhodnutí zpětně proměňují budoucí objektivní šance i jejich interpretaci.

rekurzivně produkovaný výsledek vztahu mezi objektivními šancemi, očekáváním budoucnosti a investičními rozhodnutími. Objektivní šance jednotlivce – formované jeho pracovní historií, vzděláním, zdravím, věkem, profesním zařazením, institucionálními zkušenostmi a aktuální strukturou pracovních příležitostí – vytvářejí rámec, v němž aktéři prostřednictvím dostupných signálů odhadují jeho budoucí pracovní hodnotu.

Pracovní dlouhověkost je proto třeba chápat jako výsledek kumulativního procesu, v němž se představy o budoucí pracovní hodnotě člověka postupně mění v reálné možnosti setrvání na trhu práce – nebo naopak v jejich uzavírání.

Tento model neznamená, že pracovní dlouhověkost je pouze diskurzivně nebo institucionálně konstruována. Objektivní šance mají materiální základ: jsou spojeny se zdravotním

stavem, fyzickou a psychickou náročností práce, profesní strukturou, kvalifikačními požadavky, organizací pracovní doby, regionální dostupností pracovních míst i pravidly důchodového a sociálního systému. Sociální produkce pracovní budoucnosti spočívá v tom, že tyto objektivní podmínky nevstupují do rozhodování přímo a mechanicky, ale jsou interpretovány jako signály pravděpodobné budoucí pracovní hodnoty, adaptability, zdravotní udržitelnosti nebo návratnosti institucionální podpory. Model proto není teleologický, nepopisuje předem daný směr pracovní dráhy, ale rekurzivní proces, v němž se objektivní podmínky, očekávání aktérů a investiční rozhodnutí vzájemně ovlivňují a v čase mohou pracovní budoucnost otevírat i uzavírat.

3. Metodologie

Metodologický přístup článku je založen na analytické triangulaci tří samostatných empirických výzkumů. Každý z nich zachycuje jinou, ale vzájemně komplementární rovinu procesu, jehož výsledkem je pracovní dlouhověkost: přístup k placenému zaměstnání, pracovní trajektorie a přístup k institucionální podpoře. Smyslem tohoto postupu není vytvořit nový datový soubor ani sledovat totožné jednotlivce napříč všemi rovinami, ale propojit tři typy evidence, které umožňují analyzovat, jak se pracovní budoucnost člověka odhaduje, materializuje a institucionálně klasifikuje. Empiricky tyto roviny odpovídají náborovému rozhodování zaměstnavatelů, přechodům mezi statusy na trhu práce a rozhodování pracovníků veřejných služeb zaměstnanosti o další investici do uchazeče.

První výzkum analyzoval náborové rozhodování zaměstnavatelů. Vycházel z reprezentativního šetření zaměstnavatelů s více než pěti zaměstnanci v České republice realizovaného v prosinci 2020 kombinací online dotazování a osobních rozhovorů (Vyhlídal, 2025a). Výzkum zahrnoval 1 040 zaměstnavatelů a jeho součástí byl vinětový experiment. Respondenti hodnotili fiktivní uchazeče o tři typy pozic: nekvalifikovanou, kvalifikovanou a administrativní. Experiment umožnil odděleně odhadnout vliv vybraných charakteristik uchazečů, jako jsou věk, pohlaví, zdravotní stav, krátkodobá a dlouhodobá nezaměstnanost, přítomnost dětí v domácnosti, předlužení a absolvování vybraných aktivizačních programů. Z metodologického hlediska tento postup navazuje na využití vinětových experimentů při studiu rozhodování v podmínkách omezené informace (Wallander, 2009; Auspurg & Hinz, 2015).

Druhý výzkum sledoval pracovní trajektorie starších osob. Byl založen na analýze českého Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) za období od 1. čtvrtletí 2013 do 4. čtvrtletí 2021 (Vyhlídal, 2025b). Data umožňují sledovat toky na trhu práce v populaci osob ve věku 15–65 let,

přičemž zvláštní pozornost byla věnována osobám ve věku 51–65 let. Analýza kombinuje synchronní a diachronní přístup, což znamená, že studie nesledovala pouze změny ve struktuře trhu práce v jednotlivých časových bodech, ale také přechody jednotlivců mezi zaměstnaností, nezaměstnaností a neaktivitou. Díky tomu identifikovala nejen pokles podílu neaktivních osob ve vyšším věku v letech 2013–2021, ale i to, že věková skupina osob starších 50 let zůstává nadprůměrně zatížena přechody do neaktivity s oslabenou pravděpodobností návratu do zaměstnání. Pro korektní odhad toků a stavů byly pro testované soubory dopočítány nové váhy založené na inverzní pravděpodobnosti nezahrnutí případu do sledování v čase $t-1$, což odpovídá postupům používaným při práci s opakovanými průřezovými daty (Firebaugh, 2008; Samaniego de la Parra & Viegelahn, 2021; Borowczyk-Martins & Pacini, 2024). V multivariační části byly použity logistické regresní modely testované na datech z několika časových bodů, především pro populaci ve věku 51–65 let.

Třetí výzkum zachycuje institucionální filtrování podpory. Je založen na vinětovém experimentu mezi pracovníky ÚP (Plasová a Vyhlídal, 2026). Do výzkumu bylo zapojeno 144 pracovníků v přímém kontaktu s klienty, kteří dohromady poskytli 2 880 hodnocení vinět. Každá viněta popisovala hypotetického uchazeče kombinací znaků reprezentujících jednak objektivní potřebu, například zdravotní omezení, materiální nouzi, délku registrace, péči o závislou osobu nebo slabou nedávnou vazbu na trh práce, ale také indikátor chování fiktivního uchazeče, míru kooperativnosti. Závislou proměnnou byla míra souhlasu s tvrzením, že je nezbytné, aby stát do nalezení zaměstnání daného uchazeče dále investoval finanční prostředky a úsilí. Vzhledem k hierarchické struktuře dat byly použity hierarchické lineární modely (Rossi & Anderson, 1982; Jasso, 2006; Wallander & Molander, 2014).

Zvolený postup umožňuje uchopit pracovní dlouhověkost jako výsledek rekurzivního vztahu mezi objektivními šancemi, očekáváními budoucnosti a investičními rozhodnutími. Tři empirické roviny nepředstavují samostatné případové studie, ale různé analytické vstupy do téhož procesu sociální produkce pracovní budoucnosti. Náborová data ukazují, jak zaměstnavatelé interpretují signály budoucí pracovní hodnoty uchazečů; analýza pracovních trajektorií zachycuje, jak se objektivní šance materializují v přechodech mezi statusy na trhu práce; a data z veřejných služeb zaměstnanosti ukazují, jak instituce klasifikují uchazeče podle předpokládané návratnosti podpory. Přestože tato kombinace neumožňuje sledovat přímý kauzální řetězec na úrovni totožných jednotlivců, poskytuje analyticky soudržný rámec pro vysvětlení pracovní dlouhověkosti jako sociálně produkovaného výsledku opakovaných hodnocení pracovní budoucnosti člověka.

4. Výsledky

4.1 Zaměstnavatelé a čtení signálů budoucí pracovní hodnoty

První rovina výsledků se týká vstupu do zaměstnání. Vinětový experiment se zaměstnavateli ukazuje, že věk nefunguje jako samostatně dominantní bariéra. Síla jeho účinku závisí na dalších charakteristikách uchazeče a na typu obsazované pozice. V rozhodování zaměstnavatelů mají výrazně negativní váhu především dlouhodobá nezaměstnanost a předlužení, které jsou vnímány jako signály vyššího rizika a/nebo nižší očekávané produktivity. Absolvování aktivizačních programů naopak může šance uchazeče zlepšovat, ale nikoli jednotně: pozitivní účinek je nejsilnější u méně kvalifikovaných pozic a s rostoucí kvalifikační náročností slábne; u administrativních pozic může být účinek účasti v programu veřejně prospěšných prací dokonce negativní. Tato rovina ukazuje, že starší uchazeč není zaměstnavateli posuzován jako homogenní kategorie; o jeho šanci spolurozhoduje konfigurace věku s dalšími znaky, které mohou zvýšit nebo snížit jeho náborovou přijatelnost (viz také např. Liechti et al., 2017; Fossati et al., 2021).

Zaměstnavatelská rozhodnutí ukazují, že pracovní budoucnost uchazeče je odhadována prostřednictvím signálů, jejichž význam se liší podle kontextu pracovního místa a předpokládané návratnosti přijetí. Druhá empirická rovina se zaměřuje na to, jak se struktura objektivních šancí materializuje v reálných trajektoriích pracovní aktivity a ekonomické neaktivity ve vyšším věku.

Výsledky tak ukazují, že zaměstnavatelé nehodnotí věk izolovaně, ale v konfiguraci dalších znaků, které slouží jako signály předpokládané pracovní stability, produktivity, rizikovosti nebo vhodnosti uchazeče pro konkrétní pracovní pozici. Pracovní budoucnost uchazeče je v tomto smyslu odhadována pravděpodobnostně: ne podle jisté znalosti jeho budoucího výkonu, ale podle kombinace dostupných indikátorů.

4.2 Pracovní trajektorie a objektivní šance

Druhá rovina výsledků zachycuje samotné pracovní trajektorie osob starších 50 let. Analýza VŠPS ukazuje, že ve sledovaném období sice klesal podíl neaktivních osob a rostla zaměstnanost ve vyšším věku, tento vývoj však nelze vykládat jako prostý důsledek změny preferencí starších pracovníků. Významnou roli sehrálo administrativní prodloužení věku odchodu do důchodu a zároveň příznivější situace na trhu práce v letech před pandemií. Přesto zůstává přechod do neaktivity výrazně diferencovaný. Klíčovými rizikovými faktory jsou vyšší věk, zhoršený

zdravotní stav a nezaměstnanost. Naopak vyšší vzdělání působí jako protektivní faktor, který snižuje pravděpodobnost odchodu z trhu práce. Významná je také genderová nerovnost: ženy, zejména s nižším vzděláním, častěji přecházejí do neaktivity, zatímco muži setrvávají na trhu práce déle. Tato rovina ukazuje, za jakých podmínek se materiálně a institucionálně zakotvené objektivní šance proměňují v reálné možnosti pokračování na trhu práce, nebo naopak v pravděpodobnější přechod do ekonomické neaktivity.

Tyto výsledky ukazují, jak sociálně diferencovaná je produkce pracovní dlouhověkosti na individuální úrovni. Přechod do ekonomické neaktivity nelze vysvětlit pouze bezprostředními charakteristikami pracovního místa, například jeho fyzickou náročností, ale také kumulativním průběhem předchozí pracovní dráhy, zdravotním opotřebením, vzdělanostními zdroji a zkušeností nezaměstnanosti. Tyto faktory formují strukturu objektivních šancí jednotlivce a tím i pravděpodobnost, že pokračování na trhu práce bude prakticky dostupné jako reálná možnost. Pracovní dlouhověkost se zde ukazuje jako výsledek minulých trajektorií, které v pozdější fázi pracovní dráhy otevírají nebo naopak uzavírají prostor pro další ekonomickou aktivitu.

4.3 Institucionální klasifikace uchazečů

Třetí rovina výsledků se týká institucionálního posuzování. Experiment mezi pracovníky ÚP ukazuje, že při hodnocení, zda je žádoucí do uchazeče dále investovat veřejné prostředky a úsilí, je nejsilnějším prediktorem jeho kooperativnost. Některé indikátory objektivní potřeby – například zdravotní omezení, delší registrace nebo přítomnost závislých dětí – sice zvyšují podporu další intervence, jejich účinek je však výrazně slabší. Materiální nouze, péče o závislou osobu nebo absence práce v posledních dvou letech navíc po zohlednění ostatních proměnných nevykazují významný samostatný efekt. Výsledky tedy naznačují, že v rané diagnostické fázi může být objektivní handicap částečně překryt hodnocením chování. Právě osoby s kumulovanými bariérami tak mohou být v rané fázi podpory hodnoceny méně příznivě, pokud nejsou vnímány jako dostatečně kooperativní.

Kooperativnost zde funguje jako silný institucionální signál vhodnosti uchazeče pro veřejnou podporu (investici). Nejde tedy pouze o hodnocení aktuálního chování, ale o odhad, zda další veřejná intervence může vést k žádoucí pracovní budoucnosti. Tím se objektivní potřeba nepřekládá do podpory automaticky; je filtrována přes hodnocení chování a předpokládané návratnosti podpory.

V souhrnu tyto tři roviny ukazují, že pracovní dlouhověkost není produkována jedním mechanismem. Zaměstnavatelské hodnocení určuje, jaké signály jsou čteny jako příslib nebo riziko

budoucí pracovní hodnoty; pracovní trajektorie ukazují, jak se kumulované objektivní šance materializují v setrvání na trhu práce nebo odchodu z něj; a formy institucionálních klasifikací určují, komu je přiznána další podpora jako investice do pracovní budoucnosti.

5. Závěr

Nabízená syntéza ukazuje, že pracovní dlouhověkost nelze chápat pouze jako individuální schopnost, motivaci nebo výsledek důchodové politiky. Na rozdíl od přístupů, které ji vysvětlují primárně prostřednictvím pracovní schopnosti, aktivního stárnutí nebo institucionálního nastavení důchodového systému, zde zdůrazňujeme její anticipační a investiční dimenzi. Pracovní dlouhověkost je výsledkem toho, jak jsou materiálně zakotvené šance jednotlivců v různých momentech pracovní dráhy interpretovány jako příslib nebo riziko budoucí pracovní hodnoty.

Pracovní dlouhověkost nevzniká až ve vyšším věku; ve vyšším věku se pouze materializuje. Ve skutečnosti je průběžně utvářena dlouho předtím, než se prodloužení pracovní dráhy stane explicitním politickým nebo individuálním cílem. Předchozí pracovní dráha, dosažené vzdělání, zdravotní stav, profesní zařazení, epizody nezaměstnanosti, změny kvalifikace, zaměstnavatelské investice i institucionální zkušenosti průběžně formují objektivní šance jednotlivce. V pozdější fázi pracovní dráhy se tyto kumulované výhody a nevýhody materializují jako rozdílná pravděpodobnost pokračování v práci, návratu do zaměstnání nebo přechodu do ekonomické neaktivity.

Zároveň však objektivní šance nepůsobí mechanicky. Zaměstnavatelé, veřejné služby zaměstnanosti i samotní jednotlivci je interpretují prostřednictvím dostupných signálů a očekávání budoucnosti. Dlouhodobá nezaměstnanost, zdravotní omezení, nízká kvalifikace, věk, kooperativnost nebo účast v aktivačním programu nejsou pouze popisem aktuální situace; stávají se indikátory pravděpodobné budoucí pracovní hodnoty, potenciální adaptability, rizikovosti nebo návratnosti podpory. Budoucnost se tak stává kritériem současného rozhodování.

Závěrem lze proto uvést, že pracovní dlouhověkost není pouze výsledkem toho, zda lidé chtějí nebo mohou pracovat déle. Je výsledkem toho, zda jejich předchozí pracovní dráha, zdravotní a profesní podmínky, zaměstnavatelská rozhodnutí a institucionální klasifikace vytvořily pracovní budoucnost, která je nadále prakticky dostupná a je jinými aktéry považována za hodnou investice. Politika prodlužování pracovního života proto nemůže začínat až na konci pracovní dráhy: musí být politikou dlouhodobého udržování pracovních šancí v průběhu celé pracovní dráhy.

Politika pracovní dlouhověkosti nemůže být redukována na oddalování důchodového věku nebo ekonomickou motivaci starších osob k delší pracovní aktivitě. Pokud je pracovní dlouhověkost produkována dlouhodobě, musí politika zasahovat dříve: do kvality práce, zdraví,

aktivizačních opatření, prevence dlouhodobé nezaměstnanosti, možnosti úprav pracovních podmínek, zaměstnavatelských investic a způsobu, jak veřejné služby zaměstnanosti klasifikují klienty s kumulovanými bariérami.

Legitimita politik podporujících pracovní dlouhověkost závisí také na souhlasu těch, kterých se týkají. Pracovní dlouhověkost nelze vynucovat pouze administrativním prodlužováním pracovní dráhy nebo tlakem na pozdější odchod z trhu práce. Pokud má být sociálně udržitelná, musí být založena na tom, že pokračování v práci je pro jednotlivce prakticky možné, zdravotně únosné, profesně smysluplné a institucionálně podporované. Jinak se politika prodlužování pracovního života může změnit v málo legitimní přesouvání rizik na ty, jejichž možnost pokračovat v práci byla v průběhu pracovní dráhy oslabena zdravotním opotřebením, náročnými pracovními podmínkami, zastaráním kvalifikace, nezaměstnaností nebo nedostatečnými investicemi do jejich pracovní budoucnosti.

Zdroje

AUSPURG, Katrin a Thomas HINZ, 2015. *Factorial Survey Experiments*. Los Angeles: SAGE. ISBN 978-1-4522-7418-8.

BECKERT, Jens, 2016. *Imagined Futures: Fictional Expectations and Capitalist Dynamics*. Cambridge: Harvard University Press. ISBN 9780674088825.

BOROWCZYK-MARTINS, Daniel a David PACINI, 2024. Measuring labor market transitions with time series of cross sections. *Economics Letters*, 237, Article 111650. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2024.111650>

BOURDIEU, Pierre, 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 9781107268111.

BOURDIEU, Pierre, 1990. *The Logic of Practice*. Stanford, CA: Stanford University Press. ISBN 9780804720113.

BOURDIEU, Pierre, 2023. *Pascalovské meditace*. Praha: Karolinum. ISBN 9788024654102.

BRYDSTEN, Anna; Caroline HASSELGREN; Mikael STATTIN a Daniel LARSSON, 2024. The Road to Retirement: A Life Course Perspective on Labor Market Trajectories and Retirement Behaviors. *Work, Aging and Retirement*. 11(1), 1–12. <https://doi.org/10.1093/workar/waad024>

FIREBAUGH, Glenn, 2008. *Seven Rules for Social Research*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 9780691125466.

FOSSATI, Flavia; Fabienne LIECHTI a Anna WILSON, 2021. Participation in labour market programmes: A positive or negative signal of employability? *Acta Sociologica*, 64(1), 70–85. <https://doi.org/10.1177/0001699320902837>

ILMARINEN, Juhani, 2019. From Work Ability Research to Implementation. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 16(16), 1–7. <https://doi.org/10.3390/ijerph16162882>

JASSO, Guillermina, 2006. Factorial Survey Methods for Studying Beliefs and Judgments. *Sociological Methods & Research*, 34(3), 334–423. <https://doi.org/10.1177/0049124105283121>

LIECHTI, Fabienne; Flavia FOSSATI; Giuliano BONOLI a Daniel AUER, 2017. The Signaling Value of Labor Market Programmes. *European Sociological Review*, 33(2), 257–274. <https://doi.org/10.1093/esr/jcw061>

LIPSKY, Michael, 2010 [1980]. *Street-Level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Service*. New York: Russell Sage Foundation.

PLASOVÁ, Blanka a Jiří VYHLÍDAL, 2026. Who Is Worth Investing in? Need, Conduct and Frontline Diagnosis in Activation Services. *Social Policy & Administration*. <https://doi.org/10.1111/spol.70089>

RAAPHORST, Nadine a Steven VAN DE WALLE, 2018. A signaling perspective on bureaucratic encounters: How public officials interpret signals and cues. *Social Policy & Administration*, 52(7), 1367–1378. <https://doi.org/10.1111/spol.12369>

ROSSI, Peter H. a Andy B. ANDERSON, 1982. The Factorial Survey Approach. An Introduction. In Peter H. ROSSI a Steven L. NOCK (Eds.), *Measuring Social Judgments: The Factorial Survey Approach*. Beverly Hills: SAGE, s. 15–67. ISBN 9780803918160.

SAMANIEGO DE LA PARRA, Brenda a Christian VIEGELAHN, 2021. *Estimating labour market transitions from labour force surveys: The case of Viet Nam* (Working Paper No. 35). ILO. <https://www.econstor.eu/handle/10419/263101>

SENGHAAS, Monika, 2021. Street-Level Judgements about Welfare Deservingness: How Jobcentre Advisors Decide about the Individual Mix of ‘Support’ and ‘Demand’ in the Delivery of Activation Policies. *Social Policy and Society*, 20(3), 385–399. <https://doi.org/10.1017/S1474746420000408>

SPENCE, Michael, 1973. Job Market Signaling. *The Quarterly Journal of Economics*. 87(3), 355–374. <https://doi.org/10.2307/1882010>

VAN DALEN, Hendrik P.; Kène HENKENS a Joop SCHIPPERS, 2010. Productivity of Older Workers: Perceptions of Employers and Employees. *Population and Development Review*. 36(2), 309–330. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2010.00331.x>

VAN DER KLINK, Jac Ji; Ute BÜLTMANN; Alex BURDORF; Wilmar B SCHAUFELI; Fred Rh ZIJLSTRA; Femke I ABMA; Sandra BROUWER a Gert Jan VAN DER WILT, 2016. Sustainable employability – definition, conceptualization, and implications: A perspective based on the capability approach. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*. 42(1), 71–79. <https://doi.org/10.5271/sjweh.3531>

VYHLÍDAL, Jiří, 2025a. Employers, recruitment and activation programmes. Experimental evidence from the Czech labour market. *European Journal of Training and Development*, 49(1/2), 97–135. <https://doi.org/10.1108/EJTD-09-2023-0139>

VYHLÍDAL, Jiří, 2025b. Přejít do ekonomické neaktivity v kohortě 50–65 let: Analýza faktorů ovlivňujících rozhodování na datech Výběrového šetření pracovních sil. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*. <https://doi.org/10.13060/csr.2025.031>

WALLANDER, Lisa, 2009. 25 Years of Factorial Surveys in Sociology: A Review. *Social Science Research*, 38(3), 505–520. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.03.004>

WALLANDER, Lisa a Anders MOLANDER, 2014. Disentangling Professional Discretion: A Conceptual and Methodological Approach. *Professions and Professionalism*, 4(3), 1–19. <https://doi.org/10.7577/pp.808>

PhDr. Jiří Vyhlídal, M.Sc. | jiri.vyhlidal@rilsa.cz

působí jako výzkumný pracovník ve Výzkumném institutu práce a sociálních věcí (Research Institute for Labour and Social Affairs), Joštova 218/10, 602 00 Brno. Odborně se zaměřuje na dopady stárnutí a na evaluaci a implementaci politik trhu práce.

Live-in asistence u osob s kvadruplegií: přenos zahraničního modelu do podmínek České republiky

Ilona Pavlová – Kateřina Pařízková

Abstrakt

Článek se zabývá problematikou live-in osobní asistence u osob s kvadruplegií se zaměřením na možnosti jejího využití v České republice. Cílem článku je zjistit míru poskytované osobní asistence u osob s kvadruplegií ve vybraných zemích a posoudit, zda by britský model live-in asistence mohl být žádoucí jak ze strany osob s kvadruplegií, tak ze strany pracovníků v sociálních službách. Teoretická část popisuje anatomii a patofyziologii míšního poranění, klinický obraz kvadruplegie, následnou péči v České republice a ve Velké Británii a systém osobní asistence v obou zemích. Výzkumná část je založena na kvantitativním šetření prostřednictvím dvou anket vlastní konstrukce, určených osobám s kvadruplegií a pracovníkům v sociálních službách. Výsledky ukazují, že mezi osobami s kvadruplegií není povědomí o live-in asistenci příliš rozšířené, avšak v případě dostupnosti služby by o ni část respondentů projevila zájem, a to i za předpokladu poskytnutí bydlení asistentovi. Pracovníci v sociálních službách hodnotili pozitivně zejména individuální přístup, práci s jedním klientem a rozmanitost činností, zatímco jako možná negativa uváděli odlišnou pracovní dobu, dopad na rodinný život a nižší atraktivitu práce. Zjištění naznačují, že live-in asistence by mohla představovat jednu z možností rozšíření a zkvalitnění péče o osoby s kvadruplegií v České republice.

Klíčová slova: kvadruplegie, tetraplegie, osobní asistence, live-in asistence, poranění míchy, pracovník v sociálních službách, kvalita života.

Abstract

The article addresses the issue of live-in personal assistance for persons with quadriplegia, focusing particularly on the potential for its introduction in the Czech Republic. The aim of the article is to determine the extent of personal assistance provided to persons with quadriplegia in selected countries and to assess whether the British live-in assistance model should be adopted from the perspectives of both persons with quadriplegia and social services workers. The theoretical part describes the anatomy and pathophysiology of spinal cord injury, the clinical presentation of quadriplegia, follow-up care provided in the Czech Republic and the United Kingdom, and the personal assistance systems in the two countries. The research part is based on a quantitative survey conducted via two self-designed questionnaires intended for persons with quadriplegia and social services workers. The results revealed that the awareness of live-in assistance of persons with quadriplegia is relatively low; however, they also indicated that several respondents would be interested in using the service were it made available, even on the condition of having to provide accommodation for the assistant. Social services workers positively evaluated primarily the individual approach, working with a single client and the variety of activities covered, whereas negative responses referred to changes in working hours, the impact on family life and the lower overall attractiveness of the job. The findings suggest that live-in assistance has the potential to expand and improve the quality of care for persons with quadriplegia in the Czech Republic.

Keywords: *quadriplegia, tetraplegia, personal assistance, live-in assistance, spinal cord injury, social services worker, quality of life.*

Úvod

Článek se zabývá problematikou live-in osobní asistence u osob s kvadruplegií se zaměřením na možnosti jejího využití v České republice. Text se částečně opírá o diplomovou práci Kateřiny Pařízkové (Pařízková, 2023). Kvadruplegie představuje závažné tělesné postižení,

keré zásadním způsobem ovlivňuje každodenní život člověka, jeho soběstačnost, sociální role, možnosti pracovního uplatnění i celkovou kvalitu života. Osoby s kvadruplegií jsou v různé míře závislé na pomoci druhé osoby, a to nejen při základních úkonech péče o vlastní osobu, ale také při pohybu, hygieně, stravování, oblékání, přesunech, vedení domácnosti nebo při zapojení do společenského života. Míra potřebné podpory se liší podle výše a rozsahu míšní léze, celkového zdravotního stavu, věku, rodinného zázemí, dostupnosti kompenzačních pomůcek a také podle dostupnosti sociálních a zdravotních služeb.

Míšní poranění patří mezi diagnózy, které významně mění životní perspektivu člověka. Nejde pouze o ztrátu hybnosti dolních a horních končetin, ale také o ztrátu části nezávislosti, nutnost přizpůsobení domácího prostředí, zvýšené nároky na zdravotní péči a riziko dalších komplikací. Osoby s kvadruplegií mohou čelit problémům s vyprazdňováním, polohováním, rizikem dekubitů, dýchacími obtížemi, bolestmi, spasticitou nebo autonomní dysreflexií. Tyto komplikace vyžadují pravidelnou a odborně vedenou péči, přičemž významnou roli sehrává také každodenní asistence.

V českém prostředí je osobní asistence zařazena mezi sociální služby. Jejím hlavním účelem je umožnit lidem se sníženou soběstačností žít v jejich přirozeném prostředí a podporovat jejich nezávislost. Osobní asistence může představovat zásadní nástroj pro zachování důstojnosti člověka se zdravotním postižením, protože mu umožňuje rozhodovat o vlastním životě, setrvávat ve svém domově a zapojovat se do běžných aktivit. Přesto se v praxi ukazuje, že dostupnost osobní asistence nemusí vždy odpovídat reálným potřebám osob s těžkým tělesným postižením. Problémem může být nedostatek pracovníků, finanční náročnost služby, časové limity poskytované péče nebo obtížné zajištění asistence ve večerních, nočních a víkendových hodinách.

Jednou z možností, jak reagovat na vysokou potřebu podpory u osob s kvadruplegií, je model live-in asistence, který je v článku dále vymezen v teoretické části. V úvodu je proto chápán především jako alternativa k běžné hodinové osobní asistenci a jako inspirace pro hledání forem podpory lépe odpovídajících osobám s vysokou mírou závislosti na pomoci druhé osoby.

Cílem článku je popsat problematiku osobní asistence u osob s kvadruplegií a představit live-in asistenci jako možnou inspiraci pro rozšíření péče v České republice. Článek se zaměřuje na to, zda by o tuto formu asistence mohly mít zájem osoby s kvadruplegií a zda by se mezi pracovníky v sociálních službách našli lidé ochotní tuto práci vykonávat. Pozornost je věnována také možným přínosům a limitům zavedení tohoto modelu do českého prostředí.

Teoretický rámec

Poranění míchy a klinický obraz kvadruplegie

Poranění míchy představuje devastující neurologický stav, který radikálně mění život jednotlivce a často vede k částečné nebo úplné závislosti na pomoci jiné osoby (Sebapathy et al., 2015). V České republice přibývá přibližně 300 nových případů ročně, přičemž nejčastější příčinou jsou úrazy při dopravních nehodách, pádech či sportu (Kříž, 2013). Kvadruplegie (též tetraplegie) je definována jako ochrnutí všech čtyř končetin v důsledku léze v oblasti krční páteře. Rozlišujeme několik stupňů postižení podle výšky léze (C1–C8), které určují míru zachované hybnosti ramen, loktů či zápěstí a zásadně ovlivňují schopnost sebeobsluhy (Faltýnková, 2012). Diagnóza se pojí s řadou sekundárních komplikací, jako jsou dechové obtíže, dekubity, spasticita či autonomní dysreflexie, což je život ohrožující stav typický pro léze nad segmentem Th6. Jak je již výše uvedeno, diagnóza nepředstavuje pouze ztrátu hybnosti, ale pojí se také s dalšími zdravotními důsledky. Tyto komplikace výrazně ovlivňují následnou kvalitu života jedince po poranění (Somers, 2001).

Systém následné péče a rehabilitace

Péče o pacienty po míšním poranění je v České republice organizována v rámci tzv. spinálního programu, který se dělí na fázi akutní (spondylochirurgie, JIP), subakutní (spinální jednotky) a chronickou (rehabilitační ústavy), srov. např. Kříž (2013). Cílem je stabilizace funkcí a nácvik soběstačnosti v běžných denních činnostech (ADL), na čemž se podílí multidisciplinární tým včetně fyzioterapeutů a ergoterapeutů (Faltýnková, 1997; Kříž, Chvostová, 2009). Ve Velké Británii má tato péče hlubokou tradici díky National Spinal Injuries Centre, které založil sir Ludwig Guttman. Specifikem britského systému je existence Community Liaison Team, který dohlíží na zdravotní stav pacienta i po jeho propuštění do domácího prostředí (Goodman, 1986).

Současná zahraniční literatura zdůrazňuje, že péče po míšním poranění nekončí ukončením lůžkové rehabilitace. Ho et al. (2021) na základě přehledové studie modelů péče po SCI upozorňují na význam kontinuity mezi rehabilitačním zařízením, komunitní podporou a dlouhodobým sledováním. Pro českou diskusi je tento poznatek důležitý proto, že případná live-in asistence by neměla být chápána jako izolovaná sociální služba, ale jako součást širší

návazné podpory zahrnující domácí zdravotní péči, rehabilitaci, odborné konzultace, sociální práci a podporu rodiny.

Osobní asistence v České republice

V českém kontextu je osobní asistence definována zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb., jako terénní sociální služba poskytovaná bez časového omezení v přirozeném prostředí klienta. Klíčovou postavou rozvoje této služby v ČR byla Jana Hrdá, která prosazovala principy nezávislého života. Rozlišujeme dva základní typy: sebeurčující, kde si uživatel asistenta sám vybírá a školí, a řízenou, kterou organizuje poskytovatel (často nezisková organizace) a kde je vyžadována odborná způsobilost asistenta (Hrdá, 2001) Finanční podpora pro osoby s postižením zahrnuje zejména příspěvek na péči, jehož výše se odvíjí od stupně závislosti na pomoci (zákon č. 108/2006 Sb.; Matoušek, 2011) Osobní asistence představuje významný nástroj podpory samostatnosti a sociálního začleňování osob se zdravotním postižením. Jejím smyslem není přebírat rozhodování za klienta, ale poskytovat mu podporu při činnostech, které nemůže vykonávat bez pomoci druhé osoby, a současně respektovat jeho individuální potřeby, důstojnost a právo na sebeurčení (Matoušek, 2008; Uzlová, 2010). Při zkoumání potřeb uživatelů sociálních služeb je vhodné využívat systematicky připravené kvantitativní šetření, které umožňuje získaná data přehledně zpracovat, porovnat a interpretovat ve vztahu ke stanoveným výzkumným cílům (Chráska, 2007). Právo sociálního zabezpečení vytváří právní rámec ochrany osob, které se v důsledku zdravotního postižení, nemoci nebo jiných sociálních událostí ocitnou v nepříznivé životní situaci. Jeho cílem je prostřednictvím sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální péče zmírňovat sociální důsledky těchto událostí a zajistit jednotlivci přiměřenou podporu. V případě osob s kvadruplegií se tato ochrana promítá zejména do nároku na finanční dávky a dostupné sociální služby, které podporují jejich soběstačnost a možnost setrvat v přirozeném domácím prostředí (Tröster et al., 2002).

V mezinárodním pojetí je osobní asistence úzce spojena s právem na nezávislý život a začlenění do komunity podle čl. 19 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením. Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením ve Všeobecném komentáři č. 5 zdůrazňuje, že podpora v komunitě má lidem s postižením umožnit volbu místa a způsobu života, nikoli je směřovat do institucionálních forem péče. Lewis a Richardson (2020) zároveň upozorňují, že právo žít nezávisle v komunitě vyžaduje nejen formální právní uznání, ale také dostupné služby a financování, bez nichž zůstává právo obtížně uplatnitelné v každodenní praxi.

Aktuální systematický přehled Riobóo-Lois et al. (2024), který analyzuje zahraniční studie z let 2013–2023, popisuje osobní asistenci jako jeden z klíčových nástrojů podpory nezávislého života osob se zdravotním postižením. Autoři současně upozorňují, že kvalita osobní asistence závisí na míře kontroly uživatele nad službou, dostupnosti finančních prostředků, flexibilitě podpory a respektu k autonomii uživatele. Tyto aspekty jsou pro live-in model zásadní, protože přítomnost asistenta v domácnosti může podporovat nezávislost pouze tehdy, pokud klient zůstává osobou rozhodující o svém denním režimu, volbě asistenta a pravidlech spolupráce.

Model live-in asistence ve Velké Británii

Live-in asistence představuje specifický druh domácí péče, kdy asistent žije v domácnosti klienta a poskytuje mu nepřetržitou podporu. Tento model umožňuje lidem s kvadruplegií žít ve vlastním prostředí a ne být závislí na rodině (Aspire, 2022). Náplň práce zahrnuje osobní hygienu, přípravu jídla, doprovody i lehké domácí práce. Pracovní doba asistenta se obvykle pohybuje v cyklech (např. 2–3 týdny práce následované týdnem volna), přičemž je kladen důraz na to, aby nebyl asistent přetěžován nadměrným buzením v noci (Bowdler, 2019).

Při převodu live-in modelu do českého prostředí je nutné současně sledovat perspektivu klienta i pracovníka. Teoreticky z toho vyplývá, že podpora nezávislého života nemůže být oddělena od jasného vymezení pracovních podmínek, odpovědnosti poskytovatele a ochrany asistenta před přetížením, což je u live-in režimu zvláště důležité vzhledem k méně zřetelné hranici mezi pracovní dobou, pohotovostí a osobním volnem (Angelova-Mladenova & Crespo Fernandez, 2024).

Významným poskytovatelem v této oblasti je společnost Origin Care, která se specializuje výhradně na klienty s poraněním páteře. Její model klade důraz na nezávislost a svobodu volby klienta. Noví asistenti procházejí specializovaným školením, které zahrnuje anatomii, techniky manipulace a pochopení specifických potřeb osob s kvadruplegií. Tento systém je financován buď soukromě, nebo z veřejných rozpočtů na zdravotní a sociální péči. Flexibilita a inovativní přístup umožňuje poskytovat pečovatelské služby přesně přizpůsobené potřebám klientů (Origin Care, 2023).

Srovnání a potenciál pro českou praxi

Zatímco v ČR je osobní asistence často limitována časovými možnostmi poskytovatelů a nedostatkem personálu, britský live-in model nabízí vysokou míru individuality a kontinuity

péče. Přestože je koncept live-in asistence v České republice zatím málo známý, výzkumy naznačují, že osoby s kvadruplegií by o tuto formu služby měly značný zájem, a to i za předpokladu sdílení vlastního bydlení s asistentem.

Z pohledu osob po míšním poranění je vhodné doplnit také poznatky Wagner et al. (2023), kteří u osob se SCI ve Švýcarsku analyzovali využívání profesionální domácí péče. Studie ukazuje, že potřeba domácí podpory se liší podle zdravotních a sociálních okolností jednotlivce a že profesionální péče může být významná pro zvládání sekundárních zdravotních komplikací i pro setrvání v komunitním prostředí. Hitzig et al. (2021) dále zdůrazňují, že kvalitu rehabilitace po SCI je vhodné hodnotit nejen zdravotními ukazateli, ale také mírou komunitní participace. Live-in asistence proto nemá být posuzována pouze jako způsob zajištění hygieny, přesunů a domácnosti, ale také jako potenciální nástroj podpory sociální účasti, práce, studia a volnočasových aktivit.

Metody sběru a analýzy dat

Článek vychází z kvantitativního výzkumného šetření, jehož cílem bylo zjistit postoje dvou cílových skupin k možnosti využití live-in asistence v České republice. První cílovou skupinu tvořili pracovníci v sociálních službách, druhou osoby s kvadruplegií. Záměrem bylo zjistit, zda by pracovníci v sociálních službách byli ochotni vykonávat práci live-in asistenta a zda by osoby s kvadruplegií měly zájem tuto formu asistence využívat.

Výzkumné šetření mělo explorační charakter. Jeho cílem nebylo statisticky reprezentativně odhadnout postoje celé populace osob s kvadruplegií nebo všech pracovníků v sociálních službách v České republice, ale získat orientační empirický podklad pro posouzení přijatelnosti dosud málo známého modelu live-in asistence. Výsledky jsou proto interpretovány jako indikativní zjištění, nikoli jako zobecnitelné závěry pro celou cílovou populaci.

Respondenti byli oslovoováni záměrným a příležitostným výběrem prostřednictvím kontaktů v oblasti sociálních služeb, organizací a komunikačních kanálů zaměřených na osoby po míšním poranění a pracovníky v sociálních službách. Do souboru byli zařazeni pouze respondenti, kteří splňovali příslušnost k jedné ze dvou cílových skupin a dobrovolně vyplnili anketu. Tento způsob výběru mohl vést k samovýběrovému zkreslení, protože se pravděpodobně častěji zapojili lidé se zájmem o téma osobní asistence nebo lidé s výraznější zkušeností se sociálními službami.

Pro sběr dat byly použity dvě ankety. První anketa byla určena pracovníkům v sociálních službách. Zaměřovala se na jejich aktuální pracovní zařazení, zkušenosti v sociální oblasti,

spokojenost s prací, názory na péči o osoby s kvadruplegií a postoje k modelu live-in asistence. Respondentům byl představen princip této služby a následně měli možnost vyjádřit, zda by si dokázali představit práci v tomto režimu. Součástí ankety byly také otázky týkající se vnímaných výhod a nevýhod této pracovní pozice.

Obě ankety byly vytvořeny vlastní konstrukcí ve vazbě na cíl šetření a tematické okruhy vyplývající z teoretické části. Obsahovaly zejména uzavřené otázky s jednou nebo více možnostmi odpovědi a doplňující otevřené položky umožňující uvést vlastní důvody, obavy nebo pozitivní očekávání. Položky se týkaly dosavadního využívání osobní asistence, zkušeností s péčí o osoby s kvadruplegií, informovanosti o live-in asistenci, ochoty službu využít nebo vykonávat a vnímaných bariér jejího zavedení.

Použité ankety nebyly standardizovanými validovanými diagnostickými nástroji. Před distribucí byla provedena věcná a jazyková kontrola srozumitelnosti položek, avšak rozsáhlejší pilotní ověření reliability a validity na samostatném výzkumném souboru provedeno nebylo. Tato skutečnost je v článku výslovně uváděna jako metodologické omezení a je zohledněna při interpretaci výsledků.

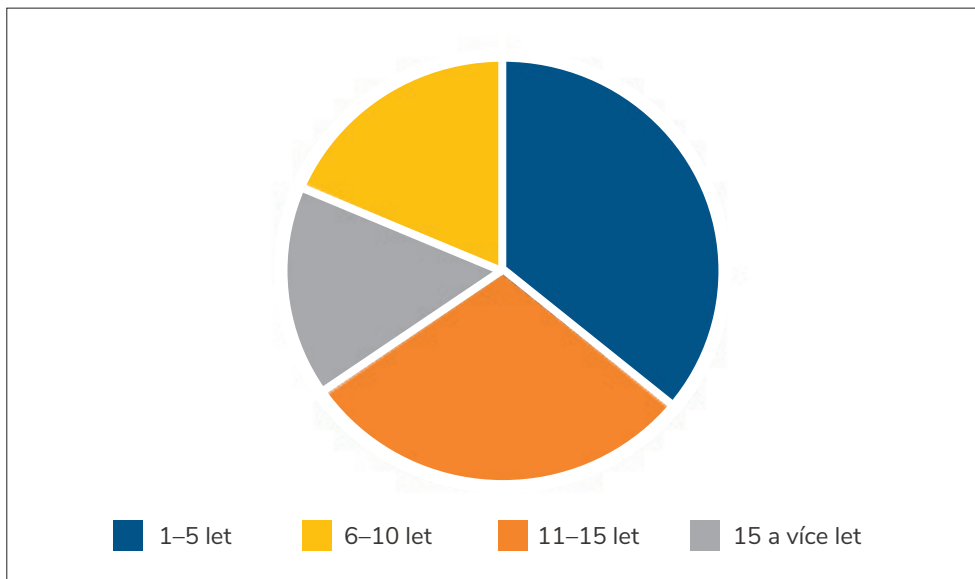
Sběr dat probíhal anonymně. Respondenti nebyli identifikováni jménem ani jinými přímými identifikátory a výsledky byly zpracovány pouze v agregované podobě. U otázek s možností vícenásobné odpovědi proto součet odpovědí nepředstavuje počet respondentů, ale počet označených možností. Tato skutečnost je důležitá zejména u položek týkajících se zdrojů osobní asistence, důvodů nevyužívání služby a vnímaných výhod či nevýhod live-in asistence.

Výsledky od pracovníků v sociálních službách

Dotazníku pro pracovníky v sociálních službách se zúčastnilo 284 respondentů. Soubor tvořilo 278 žen (97,9 %) a 6 mužů (2,1 %). Věkově převažovala skupina 31–65 let (242 osob; 85,2 %), zatímco skupinu 18–30 let tvořilo 42 osob (14,8 %). Z hlediska délky praxe byla největší skupina pracovníků s praxí 1–5 let (36,6 %), což ukazuje spíše na kratší pracovní zkušenost části souboru (srov. graf 1).

Respondenti působili v širokém spektru zařízení sociální péče. Nejčastěji šlo o domovy pro seniory (129 osob; 45,5 %), dále domovy pro osoby se zdravotním postižením (50 osob; 17,6 %), terénní pečovatelské služby (45 osob; 15,8 %) a další typy zařízení (srov. tabulku 1). Regionálně byl nejvíce zastoupen Ústecký kraj (39 osob; 13,7 %), Moravskoslezský kraj (32 osob; 11,3 %) a Středočeský kraj (31 osob; 10,9 %). Nejnížší zastoupení měl Karlovarský kraj (5 osob; 1,8 %).

Graf 1: Délka praxe respondentů – pracovníků v sociálních službách

Zdroj: vlastní zpracování

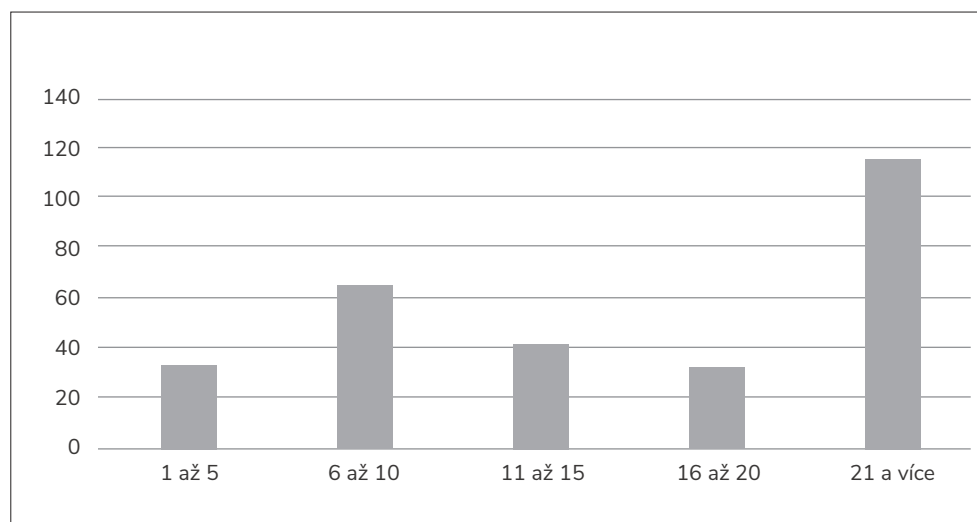
Tabulka 1: Působíště respondentů – pracovníků v sociálních službách

Místo vykonávání práce	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
V domově pro seniory	129	45,5
V domově pro osoby se zdravotním postižením	50	17,6
Jiná...	49	17,3
V terénní pečovatelské službě	45	15,8
Ve stacionáři	8	2,8
V léčebně	2	0,7
Zdravotnická zařízení lůžkové péče	1	0,4
Celkově	284	100

Zdroj: vlastní zpracování

Denní počet klientů ukázal vysokou pracovní zátěž. Nejpočetnější skupina respondentů se starala o 21 a více klientů denně (115 osob), dále o 6–10 klientů (63 osob), 11–15 klientů (41 osob), 16–20 klientů (33 osob) a 1–5 klientů (32 osob), srov. graf 2. Autorky upozorňují, že při osmihodinové směně a 21 klientech vychází přibližně 23 minut na jednoho klienta, což výrazně omezuje možnost individuální péče.

Graf 2: Kolik klientů (pacientů) respondenti denně obstarají

Zdroj: vlastní zpracování

Se svou prací bylo spokojeno 259 respondentů (91,2 %), nespokojenost uvedlo 25 osob (8,8 %). Spokojení pracovníci oceňovali zejména možnost pomáhat lidem, smysluplnost práce, týmovou spolupráci a vztahy s klienty. Nespokojení respondenti nejčastěji zmiňovali nízké finanční ohodnocení, nedostatečné společenské uznání, nedostatek personálu a příliš vysoký počet klientů.

Zkušenost s péčí o osoby s kvadruplegií uvedlo 83 respondentů (29,2 %). Většina, 189 osob (66,5 %), tuto zkušenost neměla a 12 osob (4,2 %) uvedlo, že diagnózu nezná. Na otázku, zda je osobám po poranění míchy v České republice nabízena kvalitní a dostatečná péče, odpovědělo 174 respondentů (61,3 %) „nevím“, 84 osob (29,6 %) uvedlo, že péče kvalitní a dostatečná není, a pouze 26 osob (9,2 %) ji považovalo za dostatečnou. Výsledek naznačuje jednak nejistotu pracovníků v tématu, jednak vnímané nedostatky systému.

Časové možnosti poskytované sociálními službami považovalo za nedostačující 211 respondentů (74,3 %). Za dostačující je označilo 46 osob (16,2 %) a 27 osob (9,5 %) nevědělo. Tato odpověď koresponduje s vysokou zátěží pracovníků a s opakovaně zmiňovaným nedostatkem personálu.

Po přečtení vysvětlujícího textu o live-in asistenci označilo 272 respondentů (95,8 %) tuto formu péče za potřebnou pro osoby po poranění míchy. Pouze 12 osob (4,2 %) ji za potřebnou nepovažovalo (viz tabulku 2). Práce pouze s jedním klientem by nevalila 200 respondentům (70,4 %), zatímco 84 osobám (29,6 %) by vadila. Tento výsledek je podstatný, protože individuální práce s jedním klientem patří mezi hlavní odlišnosti live-in modelu.

Největší bariérou se ukázala pracovní doba. Model až 21 dní práce po maximálně 10 hodinách denně a následné sedmidenní volno si nedovedlo představit 184 respondentů (64,8 %), zatímco 100 osob (35,2 %) by si jej představit dokázalo. U práce s osobami po míšním poranění se ukázala nízká informovanost: 130 respondentů (45,8 %) uvedlo, že nezná diagnózu a neví, co péče obnáší. Zájem o takovou práci vyjádřilo 78 osob (27,5 %) a 76 osob (26,8 %) uvedlo, že by se jim tato práce nelíbila.

Zájem pracovat jako live-in asistent v případě zavedení služby v České republice vyjádřilo 105 pracovníků (37 %), zatímco 179 osob (63 %) zájem nemělo. Z těch, kteří zájem měli, by u klienta přímo bydlelo 18 osob (17,1 %). Dalších 70 osob (66,7 %) uvedlo, že by jim to za jiných okolností nevalilo, ale nyní mají rodinu, vlastní bydlení nebo jiné závazky. Pouze 17 osob (16,2 %) by bydlení u klienta odmítlo.

Tabulka 2: Vnímaní potřeby live-in asistence

Potřeba live-in asistence.	Absolutní hodnota	Relativní hodnota (%)
Ano, je potřeba	272	95,80
Ne, není potřeba	12	4,20
Celkem	284	100

Zdroj: vlastní zpracování

Mezi hlavní důvody odmítnutí práce live-in asistenta patřila spokojenost se současnou prací (93 odpovědí), neochota bydlet u klienta (84 odpovědí), nevyhovující pracovní doba (67 odpovědí), nedostatek zkušeností (29 odpovědí), nechuť pracovat s lidmi po míšním

poranění (11 odpovědí) a nevyhovující náplň práce (5 odpovědí). V otevřených odpovědích se opakovaly obavy z fyzické a psychické náročnosti, věku, zdravotních omezení a rodinných závazků. Zároveň se objevovala pozitivní hodnocení individuální péče, možnosti budovat vztah s jedním klientem, práce v domácím prostředí a větší kontinuity péče.

Rozdíl mezi hodnocením potřebnosti služby a osobní ochotou pracovníků tuto práci vykonávat je dále interpretován v diskusi jako jedna z hlavních bariér případného zavádění live-in asistence.

Výsledky od osob s kvadruplegií

Druhá anketa byla určena osobám s kvadruplegií. Zaměřovala se na základní informace o respondentech, jejich zkušenosti s osobní asistencí, míru využívání současných služeb a povědomí o live-in asistenci. Respondenti byli seznámeni s principem live-in asistence a následně odpovídali na otázky, zda by o tuto službu měli zájem, zda by byli ochotni poskytnout asistentovi bydlení a jaké přínosy nebo obavy by s touto formou asistence spojovali.

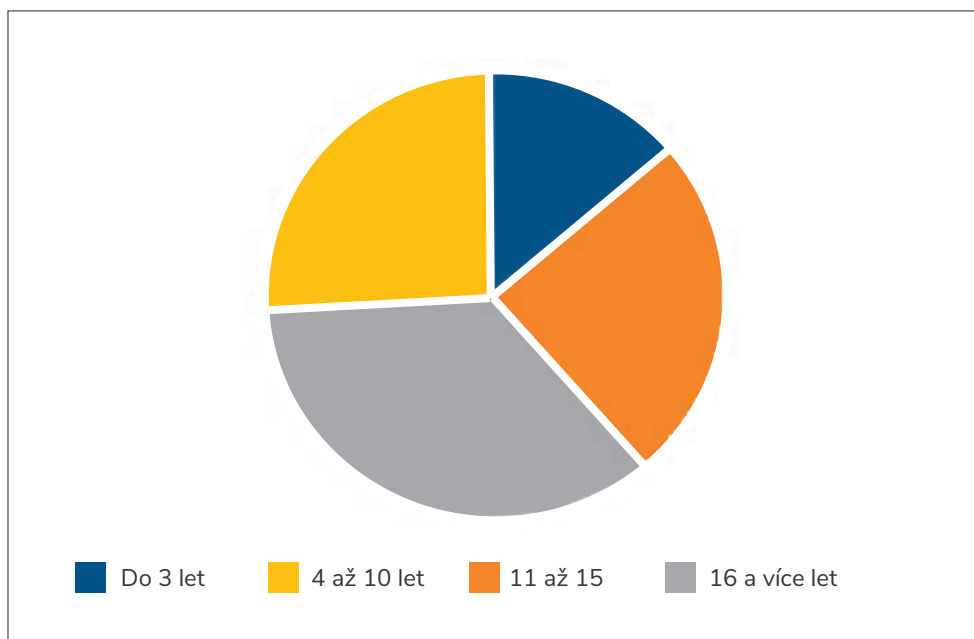
Druhý dotazník vyplnilo 42 osob s kvadruplegií. Soubor tvořilo 29 mužů (69,05 %) a 13 žen (30,95 %). Nejpočetněji byla zastoupena věková skupina 31–60 let (31 osob; 73,8 %), dále 18–30 let (9 osob; 21,4 %) a 61–90 let (2 osoby; 4,8 %). Nejvíce respondentů bylo 11–15 let po poranění míchy (35,7 %), následovala skupina 16 a více let (26,2 %), 4–10 let (23,8 %) a do 3 let (14,3 %), srov. graf 3.

Placenou osobní asistenci využívalo 18 respondentů (42,9 %), zatímco 24 osob (57,1 %) ji nevyužívalo. Respondenti využívající asistenci nejčastěji uváděli pracovníky v sociálních službách (12 odpovědí), studenty (10 odpovědí), rodinu či kamarády (8 odpovědí) a jinou možnost (1 odpověď). U této otázky bylo možné uvést více zdrojů pomoci.

Důvody nevyužívání placené asistence ukazují na systémové i osobní překážky. Jedenáct respondentů uvedlo, že služba není v jejich okolí dostupná, dalších 11 ji nepotřebuje a 7 osob ji vnímá jako finančně náročnou. Nikdo neuvedl, že by o službě neslyšel nebo že by žil v zařízení, kde je péče zajištěna. Z 24 respondentů, kteří placenou asistenci nevyužívají, se 20 spoléhá na rodinné příslušníky a 10 uvádí částečnou nebo plnou soběstačnost; respondenti mohli označit více možností.

Respondenti, kteří osobní asistenci využívají, ji nejčastěji potřebují pro běžné denní činnosti, tedy sebesycení, hygienu, vyprazdňování, oblékání a přesuny. Tuto potřebu uvedlo 16 z 18 odpovídajících. Dále byla často zmiňována pomoc se sociálním kontaktem, doprovody, školou, zaměstnáním, lékařem a volnočasovými aktivitami (13 odpovědí), výchovné a vzdělávací

Graf 3: Počet let po zranění míchy

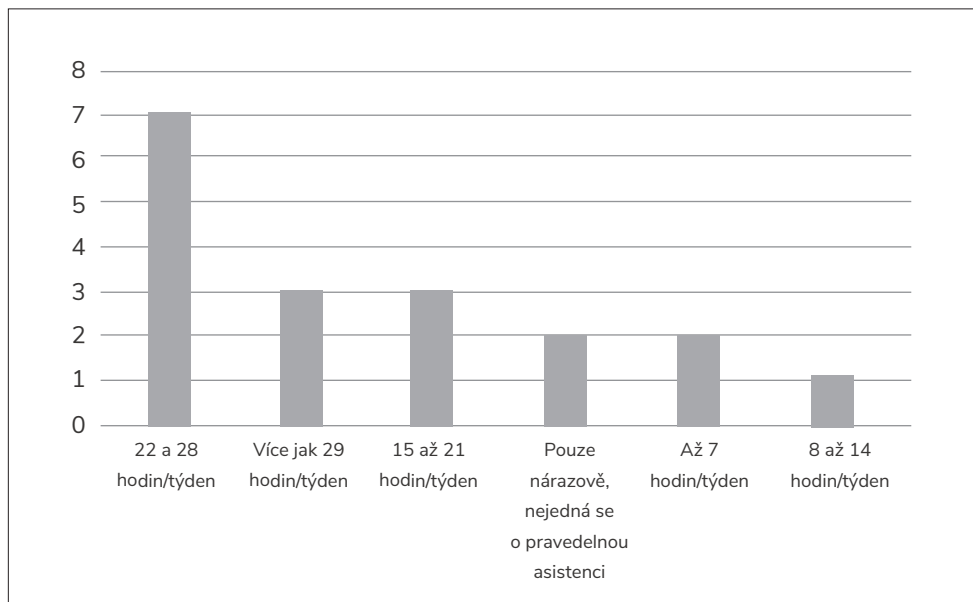

Zdroj: vlastní zpracování

činnosti (13 odpovědí), zajištění stravy (12 odpovědí), chod domácnosti (7 odpovědí) a obstarávání osobních záležitostí (5 odpovědí).

Spokojenost s využívanou asistencí vyjádřilo 10 z 18 respondentů (55,6 %), nespokojeno bylo 8 osob (44,4 %). Mezi pozitiva patřila kvalita odvedené práce (6 odpovědí), časové možnosti asistentů (4 odpovědi), příznivá cena (4 odpovědi) a jiné důvody (3 odpovědi). Nespokojení respondenti jako hlavní problém uvedli nedostatečné časové možnosti (8 odpovědí) a nedostatečnou kvalifikaci či zaučení asistentů (6 odpovědí). Finanční náročnost nebyla v této části uvedena jako důvod nespokojenosti.

Týdenní čas strávený s osobním asistentem ukázal, že nejčastější rozsah činil 22–28 hodin týdně (7 respondentů; 38,9 %). Další časté odpovědi byly 15–21 hodin a více než 29 hodin týdně. Výsledky potvrzují, že u části osob s kvadruplegií je potřeba asistence pravidelná a časově významná (srov. graf 4).

Graf 4: Časové využití osobního asistenta

Zdroj: vlastní zpracování

Před přečtením informačního textu o live-in asistenci o této službě neslyšelo 38 respondentů (90,5 %), zatímco pouze 4 osoby (9,5 %) ji znaly (viz tabulku 3). Koncept live-in asistence je tedy mezi osobami s kvadruplegií v českém prostředí málo známý. Po seznámení s modelem respondenti jako největší pozitiva označovali možnost vlastního výběru asistenta (36 odpovědí), časovou flexibilitu (36 odpovědí), budování osobního vztahu, vyšší kvalifikovanost asistenta a možnost jeho ubytování v domácím prostředí (26 odpovědí).

Tabulka 3: Povědomí o live-in asistenci

Povědomí o live-in asistenci	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Ne, o live-in asistenci jsem neslyšel/a	38	90,5
Ano, dříve jsem o live-in slyšel/a	4	9,5
Celkem	42	100

Zdroj: vlastní zpracování

Poskytnutí bydlení asistentovi by nevadilo 39 respondentům (92,9 %), zatímco 3 osobám (7,1 %) by vadilo. Důvodem odmítnutí bylo především nechtít sdílet své bydlení (2 odpovědi) a nedostatek volných prostor (1 odpověď). Na otázku, zda mají v bydlíšti prostor pro zázemí asistenta, odpovědělo 24 osob kladně, 9 by se v případě fungování služby pokusilo najít vhodnější bydlení a 6 osob prostor nemělo.

Pokud by byla live-in asistence v České republice dostupná, využilo by ji 34 respondentů (81 %), zatímco 8 osob (19 %) by službu nevyužilo. Zájemci by nejčastěji volili každodenní péči (14 osob), dále péči 4–6 dní v týdnu (12 osob), 1–3 dny v týdnu (7 osob) a odlehčovací službu na několik dní v roce (1 osoba). Odlehčovací službu na několik dní v měsíci nezvolil nikdo.

Důvody nevyužití live-in asistence byly zejména jiné nespecifikované důvody (4 odpovědi), spokojenost se stávající osobní asistencí (2 odpovědi), plná soběstačnost (2 odpovědi) a další využívání rodinných příslušníků (1 odpověď). I mezi těmi, kteří by službu nevyužili, polovina uvedla, že live-in asistence je nastavena lépe než současná osobní asistence v České republice. Dva respondenti považovali obě služby za stejné, jeden nevěděl a jeden preferoval současný český model.

U osob s kvadruplegií se naopak ukazuje výrazný rozdíl mezi nízkou informovaností a vysokou deklarovanou přijatelností služby po jejím vysvětlení. Před představením modelu o live-in asistenci neslyšelo 90,5 % respondentů, avšak po seznámení s principem by ji využilo 81 % respondentů. Tento výsledek nelze chápat jako důkaz budoucí reálné poptávky, ale jako silný signál, že téma vyžaduje informační kampaň, praktické ukázky modelu, individuální poradenství a pilotní ověření.

Data byla zpracována pomocí popisné statistiky. Vyhodnocovány byly četnosti odpovědí, procentuální zastoupení a hlavní tendence v odpovědích respondentů. U otevřených odpovědích byly sledovány opakující se tematické okruhy, které pomohly doplnit kvantitativní výsledky o konkrétnější pohled respondentů. Výsledky byly interpretovány ve vztahu k cíli článku, tedy k posouzení možného zájmu o live-in asistenci v českém prostředí.

Vzhledem k charakteru výběru a rozdílné velikosti obou souborů nebyly použity inferenční statistické testy. Výsledky byly interpretovány prostřednictvím absolutních a relativních četností, s důrazem na věcný význam zjištěných rozdílů. Při interpretaci byly oddělovány odpovědi, které vyjadřují obecné hodnocení modelu, od odpovědí vztahujících se k osobní ochotě službu využít nebo vykonávat. Toto rozlišení snižuje riziko nepřiměřeného zobecnění výsledků.

Možnými zdroji zkreslení jsou zejména samovýběr respondentů, nerovnoměrné zastoupení krajů, výrazná převaha žen v souboru pracovníků v sociálních službách a malý počet osob s kvadruplegií. U osob s kvadruplegií mohou výsledky ovlivňovat také rozdíly v úrovni

léze, míře soběstačnosti, dostupnosti rodinné podpory, bytových podmínkách a finanční situaci. U pracovníků v sociálních službách mohou odpovědi souviset s typem zařízení, délkou praxe, zkušeností s kvadruplegií a aktuální pracovní zátěží.

Limitem výzkumného šetření, jak jsme již uvedli, je skutečnost, že použité ankety byly vlastní konstrukce a výzkumný soubor nebyl reprezentativní pro celou populaci osob s kvadruplegií ani pro všechny pracovníky v sociálních službách. Výsledky proto nelze zobecnit na celou Českou republiku. Přesto poskytují důležité orientační informace o tom, jak je koncept live-in asistence vnímán dvěma skupinami, kterých by se případné zavedení této služby nejvíce týkalo.

Diskuse

Výsledky ukazují, že live-in asistence je v českém prostředí zatím málo známým konceptem. Nízké povědomí mezi osobami s kvadruplegií nemusí znamenat nezájem o službu, ale spíše nedostatek informací, praktických příkladů a zkušeností s modelem, který český systém sociálních služeb dosud běžně nenabízí.

Ve vztahu k teoretickému východisku o významu kontroly uživatele nad službou jsou důležitá zejména konkrétní data z ankety. Osoby s kvadruplegií po seznámení s modelem nejčastěji oceňovaly možnost vlastního výběru asistenta a časovou flexibilitu, v obou případech shodně 36 odpovědí. To naznačuje, že případný český model by neměl být založen pouze na trvalé přítomnosti asistenta v domácnosti, ale především na zachování rozhodovací pravomoci klienta, možnosti volby asistenta a pravidel spolupráce.

Po představení principu live-in asistence část respondentů s kvadruplegií uvedla, že by o tuto službu měla zájem. Důležité je zejména zjištění, že respondenti by byli ochotni přijmout i některé podmínky, které jsou s touto formou péče spojeny, například poskytnutí bydlení asistentovi. To naznačuje, že potřeba dlouhodobé a dostupné asistence může být u některých osob s kvadruplegií natolik významná, že jsou připraveny sdílet svůj domácí prostor s pracovníkem, pokud by jim to umožnilo vyšší míru samostatnosti, bezpečí a stability.

Z pohledu osob s kvadruplegií může být live-in asistence přínosná především v oblasti kontinuity péče. Běžná osobní asistence může být fragmentovaná, časově omezená a závislá na dostupnosti jednotlivých pracovníků. Pokud se u klienta střídá větší počet asistentů, může být náročné opakovaně vysvětlovat individuální potřeby, způsob manipulace, denní režim nebo specifické zdravotní požadavky. Live-in asistent má možnost klienta lépe poznat a reagovat na jeho potřeby pružněji. To může být důležité zejména u osob, které potřebují asistenci nejen během dne, ale také večer, v noci nebo v nepravděpodobných situacích.

Dalším přínosem může být zvýšení pocitu jistoty. Osoba s kvadruplegií se může dostat do situací, kdy potřebuje pomoc okamžitě, například při přesunu, pádu, zdravotních komplikacích, problémech s dýcháním, spasticitou nebo při potřebě polohování. Přítomnost asistenta v domácnosti může snížit obavy z toho, že pomoc nebude dostupná včas. To může pozitivně ovlivnit psychickou pohodu klienta i jeho rodiny.

Výsledky získané od pracovníků v sociálních službách ukazují, že část z nich by si práci live-in asistenta dokázala představit. Pozitivně hodnotili zejména individuální přístup ke klientovi, možnost pracovat pouze s jedním člověkem a rozmanitost práce. Tyto odpovědi ukazují, že live-in asistence může být pro některé pracovníky atraktivní právě tím, že umožňuje hlubší vztah s klientem a smysluplnější individualizovanou podporu. V běžných sociálních službách mohou pracovníci pečovat o více klientů v omezeném čase, což může snižovat prostor pro individuální přístup. Live-in model naopak předpokládá intenzivnější spolupráci s jedním klientem.

Zjištění od pracovníků zároveň ukazují zásadní propast mezi obecnou podporou modelu a osobní ochotou jej vykonávat: zatímco 95,8 % pracovníků označilo live-in asistenci za potřebnou, pouze 37 % by mělo zájem pracovat jako live-in asistent. V českém prostředí proto nestačí argumentovat potřebností služby; klíčové bude nastavení směn, výše odměny, zastupitelnosti, supervize, školení a pravidel pro oddělení pracovní doby, pohotovosti a osobního volna. Bez těchto podmínek by se live-in asistence mohla stát rizikovou jak pro pracovníka, tak pro klienta.

Na druhou stranu pracovníci v sociálních službách uváděli také významná negativa. Mezi hlavní obavy patřila odlišná pracovní doba, dopad na rodinný život a nižší atraktivita práce. Tyto výhrady jsou důležité, protože ukazují, že zavedení live-in asistence by nebylo možné bez jasně nastavených pracovních podmínek. Asistent žijící v domácnosti klienta nesmí být vnímán jako osoba dostupná nepřetržitě bez nároku na odpočinek. I v tomto modelu je nutné vymezit pracovní dobu, přestávky, dobu osobního volna, způsob střídání asistentů a odpovědnost poskytovatele služby.

Z pracovní právního hlediska představuje největší překážku sladění nepřetržité přítomnosti asistenta v domácnosti klienta s požadavky českého zákoníku práce na maximální délku směny, nepřetržitý denní a týdenní odpočinek a práci v noci. Britský turnusový model, například dva týdny práce následované jedním týdnem volna, nelze mechanicky převzít jako nepřetržitý výkon práce jedné osoby. V českých podmínkách by vyžadoval přesné smluvní vymezení pracovní a pohotovostní doby, garantované přestávky, zastupitelnost a střídání více asistentů tak, aby nedocházelo k přetěžování pracovníků. Vhodná může být také kombinace live-in asistence s terénní osobní asistencí nebo domácí zdravotní péčí.

Významnou otázkou je také soužití klienta a asistenta v jednom prostoru. Domov je pro člověka velmi osobní prostředím. Přítomnost asistenta může být přínosná, ale může také narušovat soukromí klienta. Proto je nezbytné, aby byla pravidla soužití stanovena předem. Klient by měl mít možnost podílet se na výběru asistenta, vyjádřit své preference a nastavit způsob spolupráce. Stejně tak asistent by měl znát své povinnosti, práva a podmínky ubytování. Vztah mezi klientem a asistentem musí být založen na respektu, důvěře a otevřené komunikaci.

Primární cílovou skupinou live-in asistence by mohly být osoby s vysokou mírou závislosti na pomoci druhé osoby, zejména lidé po vysoké krční míšní lézi (např. C1–C5), kteří potřebují pomoc při základních aktivitách denního života (ADL), pravidelném polohování v noci nebo péči o dýchací cesty. Zvláště vhodný může být model pro osoby, které chtějí setrvat v přirozeném prostředí a odmítají pobytovou službu, pro studenty či pracující vyžadující vysokou časovou flexibilitu a pro osoby, které nemají dostatečné rodinné pečovatelské zázemí. Nejde však o univerzální řešení: někteří lidé budou nadále preferovat klasickou osobní asistenci, podporu rodiny nebo kombinaci více služeb a část klientů nebude chtít sdílet domácnost s asistentem.

Live-in asistence je z povahy věci nákladnější než standardní hodinová asistence, protože vyžaduje zajištění kontinuální podpory včetně večerů, nocí a víkendů, střídání pracovníků, jejich zaučení, supervizi a organizační zázemí poskytovatele. Celkové náklady by se však mohly pohybovat na pomezí intenzivní terénní asistence a pobytových služeb, a proto je nutné hodnotit nejen cenu pracovní hodiny, ale také náklady alternativní institucionální péče a přínosy setrvání člověka v domácím prostředí. Hlavním individuálním zdrojem financování zůstává příspěvek na péči, jeho současná výše však sama o sobě nepokrývá podporu v režimu 24/7. Udržitelný model proto předpokládá vícezdrojové financování, které může kombinovat státní rozpočet, krajské či obecní dotace, příspěvek na péči, přiměřenou spoluúcast klienta a u ošetrovatelských úkonů také úhradu ze zdravotního pojištění. Live-in asistence by neměla konkurovat stávající síti služeb, ale doplňovat ji jako intenzivnější alternativa zejména pro klienty s nejvyšším, IV. stupněm závislosti.

Další otázkou je vzdělávání live-in asistentů. Práce s osobami s kvadruplegií vyžaduje znalost specifík míšního poranění, bezpečné manipulace, prevence komplikací, hygienické péče, komunikace a respektu k autonomii klienta. Vzdělávání by mělo zahrnovat nejen praktické dovednosti, ale také etické aspekty práce v domácnosti klienta. Asistent by měl rozumět tomu, že jeho úkolem není rozhodovat za klienta, ale podporovat ho v rozhodování o vlastním životě.

Z výsledků vyplývá, že live-in asistence má v českém prostředí potenciál, ale její zavedení by muselo být postupné a promyšlené. Vhodným dalším krokem by mohlo být pilotní ověření

u menší skupiny klientů se zájmem o službu a vhodnými bytovými podmínkami. Pilot by měl kombinovat kvantitativní sledování rozsahu podpory, spokojenosti, krizových situací, sekundárních komplikací a nákladů s kvalitativními rozhovory s klienty, asistenty, rodinnými příslušníky a poskytovateli. Takový postup by umožnil ověřit nejen deklarovaný zájem, ale také praktickou proveditelnost, ekonomickou udržitelnost a dopady na kvalitu života.

Zákon o sociálních službách, č. 108/2006 Sb., definici osobní asistence modelu live-in výslovně neupravuje. Praktické zavedení by proto vyžadovalo buď vytvoření nové podkategorie sociální služby, nebo doplnění prováděcích pravidel a standardů kvality pro dlouhodobou podporu v domácnosti, v níž má asistent ubytovací zázemí. Právní úprava by měla jasně oddělit dobu výkonu práce od doby odpočinku, upravit odpovědnost poskytovatele, ochranu soukromí klienta i asistenta, zastupitelnost, řešení krizových situací a návaznost na domácí zdravotní péči. Live-in asistence zároveň nemá nahrazovat odpovědnost státu za dostupnost sociálních služeb ani přenášet veškerou péči na jednoho pracovníka; má být jednou z možností v širší síti podpory zahrnující osobní asistenci, odlehčovací služby, rehabilitaci, domácí zdravotní péči, sociální poradenství a podporu rodiny.

Ohledně kvality života osob s kvadruplegií je zásadní, aby měly možnost rozhodovat o tom, kde a jak budou žít. Mnoho lidí se zdravotním postižením nechce být odkázáno pouze na institucionální péči nebo na neformální pomoc rodiny. Osobní asistence, včetně live-in modelu, může být cestou k větší nezávislosti. Zároveň však musí být nastavena tak, aby chránila důstojnost klienta i důstojné pracovní podmínky asistenta.

Závěr

Článek se zabýval problematikou live-in osobní asistence u osob s kvadruplegií a možnostmi jejího využití v České republice. Kvadruplegie představuje závažné postižení, které významně ovlivňuje soběstačnost člověka a často vede k dlouhodobé potřebě pomoci druhé osoby. Osobní asistence je proto jednou z klíčových služeb, která umožňuje lidem s kvadruplegií žít v přirozeném prostředí, zachovat si co nejvyšší míru nezávislosti a aktivně se zapojovat do společnosti.

V návaznosti na teoretické vymezení lze live-in asistenci chápat jako intenzivnější formu podpory pro osoby s vysokou mírou potřeby péče. Její přínos spočívá zejména v kontinuitě, individuálním přístupu, lepší znalosti potřeb klienta a vyšším pocitu bezpečí, nikoli v pouhém převzetí zahraničního modelu bez úprav pro české podmínky.

Výsledky výzkumného šetření naznačují, že mezi osobami s kvadruplegií není povědomí o live-in asistenci příliš rozšířené, avšak po seznámení s tímto modelem by část respondentů o službu projevila zájem. Důležité je také zjištění, že někteří respondenti by byli ochotni poskytnout asistentovi bydlení. Pracovníci v sociálních službách vnímali pozitivně zejména individuální charakter práce, možnost zaměřit se na jednoho klienta a rozmanitost činností. Současné však upozorňovali na rizika spojená s odlišnou pracovní dobou, dopadem na rodinný život a náročností této pracovní pozice.

Zavedení live-in asistence v České republice by vyžadovalo vytvoření jasných legislativních, finančních, organizačních a pracovněprávních podmínek. Služba by měla být určena především osobám s vysokou mírou závislosti, jejichž potřeba podpory není dostatečně pokryta běžnou hodinovou asistencí a které chtějí zůstat ve vlastním prostředí. Nezbytné by bylo sladění se zákoníkem práce, vymezení služby v systému podle zákona č. 108/2006 Sb., vícezdrojové financování a ochrana práv klientů i pracovníků. Součástí systému musí být kvalitní vzdělávání asistentů, supervize, zastupitelnost a kontrola kvality. Live-in asistence nemá nahrazovat stávající sociální služby, ale cíleně je rozšiřovat pro klienty, jejichž potřeby současný systém dostatečně nepokrývá.

Do budoucna by bylo vhodné věnovat se dalšímu výzkumu této problematiky, zejména podrobnějšímu zmapování potřeb osob s kvadruplegií, ekonomické náročnosti služby a praktické proveditelnosti v českém prostředí. Pokud by byla služba vhodně nastavena, mohla by představovat jednu z cest ke zkvalitnění péče, podpoře nezávislého života a zvýšení kvality života osob s kvadruplegií v České republice.

Závěry článku je nutné číst s ohledem na explorační charakter šetření, nereprezentativní výběr respondentů a skutečnost, že postoje byly zjišťovány po krátkém popisu modelu, nikoli po reálné zkušenosti se službou. Přínosem článku proto není definitivní návrh zavedení live-in asistence, ale otevření odborné diskuse a předložení prvních empirických indikací, které mohou sloužit jako východisko pro navazující pilotní projekt a hlubší výzkum.

Zdroje

Angelova-Mladenova, L., & Crespo Fernandez, R. (2024). Towards dignity and autonomy: A comprehensive look at personal assistance policies for persons with disabilities worldwide. International Labour Organization; European Network on Independent Living. <https://www.ilo.org/publications/comprehensive-look-personal-assistance-policies-persons-disabilities>

ASPIRE. (2022). *Welfare benefits advice*. <https://www.aspire.org.uk/welfare-benefits-advice>

Back Up Trust. (2023). *Back Up: Transforming lives after spinal cord injury*. <https://www.backuptrust.org.uk/>

Bowdler, J. (2019). *The complete guide to live-in care*. PrimeCarers. <https://primecarers.co.uk/live-in-care>

Chráška, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu*. Grada.

European Network on Independent Living. (2024). Independent Living Survey 2024: Disabled people's perceptions of independent living in Europe. ENIL. https://enil.eu/wp-content/uploads/2025/05/Independent-Living-Survey-2024_WEB.pdf

Faltýnková, Z. (1997). *Paraplegie, tetraplegie. Svaz paraplegiků*.

Faltýnková, Z. (2012). *Vše okolo tetraplegie*. Česká asociace paraplegiků – CZEPA.

Fakultní nemocnice Brno. (2023). *Neploďnost po úrazech míchy a její léčba*. <https://www.fnbrno.cz/neploďnost-po-urazech-michy-a-jeji-lecba/t4624>

Fennell, A. (2023). *Live-in carer job description*. StandOut CV. <https://standout-cv.com/job-descriptions/live-in-carer-job-description>

Goodman, S. (1986). *Spirit of Stoke Mandeville: The story of Sir Ludwig Guttmann*. Collins.

Hitzig, S. L., Jeyathevan, G., Farahani, F., Noonan, V. K., Linassi, G., Routhier, F., Jetha, A., McCauley, D., Alavinia, S. M., Omidvar, M., et al. (2021). Development of community participation indicators to advance the quality of spinal cord injury rehabilitation: SCI-High Project. *The Journal of Spinal Cord Medicine*, 44(Suppl. 1), S79–S93. <https://doi.org/10.1080/10790268.2021.1955204>

Ho, C., Atchison, K., Noonan, V. K., McKenzie, N., Cadel, L., Ganshorn, H., Rivera, J. M. B., Yousefi, C., & Guilcher, S. J. T. (2021). Models of care delivery from rehabilitation to community for spinal cord injury: A scoping review. *Journal of Neurotrauma*, 38(6), 677–697. <https://doi.org/10.1089/neu.2020.7396>

Hrdá, J. (2001). *Osobní asistence: Příručka postupů a rad pro osobní asistenty*. Pražská organizace vozíčkářů.

Kříž, J. (2013). Spinální program v České republice – historie, současnost, perspektivy. *Neurologie pro praxi*, 14(3), 140–142.

Kříž, J., & Chvostová, Š. (2009). Vyšetřovací a rehabilitační postupy u pacientů po míšní lézi. *Neurologie pro praxi*, 10(3), 143–147. <https://www.solen.cz/pdfs/neu/2009/03/05.pdf>

Lewis, O., & Richardson, G. (2020). The right to live independently and be included in the community. *International Journal of Law and Psychiatry*, 69, 101499. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2019.101499>

Li, M., Yuen, S., Arora, M., Liu, X., Lantta, T., Craig, A., & Li, Y. (2024). Peer-supported interventions for people with spinal cord injury. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 12, CD015942. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD015942>

Matoušek, O. (2008). *Metody a řízení sociální práce* (2. vyd.). Portál.

Matoušek, O., a kol. (2011). *Sociální služby: Legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení* (2. vyd.). Portál.

Matoušek, O., Kolářková, J., & Kodymová, P. (2005). *Sociální práce v praxi: Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Portál.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2019). *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2018*. https://www.mpsv.cz/cms/documents/f7e6b28a-9ed2-427e-ddee-92c15f53bbbbb/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2018.pdf

Munson, S. (2020). *A history of home care*. Homecare.co.uk. <https://www.homecare.co.uk/advice/a-history-of-home-care>

Origin Care. (2023). *Specialist live-in spinal injury care*. <https://www.origincare.co.uk/>

Pařízková, K. (2023). Live-in osobní asistence u osob s kvadruplegií. Diplomová práce obhájená na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy.

Riobóo-Lois, B., Frieiro, P., González-Rodríguez, R., & Verde-Diego, C. (2024). Personal assistance, independent living, and people with disabilities: An international systematic review (2013–2023). *Disability and Health Journal*, 17(4), 101630. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2024.101630>

Sebapathy, V., Tharion, G., & Kumar, S. (2015). Cell therapy augments functional recovery subsequent to spinal cord injury under experimental conditions. *Stem Cells International*, 2015, Article 132958. <https://doi.org/10.1155/2015/132958>

Somers, M. F. (2001). *Spinal cord injury: Functional rehabilitation* (2nd ed.). Prentice Hall.

Spinal Injuries Association. (2020, May 15). *This is Peter's story ... #SCIAD20*.
<https://www.spinal.co.uk/this-is-peters-story-sciad20/>

Tröster, P., et al. (2002). *Právo sociálního zabezpečení* (2. vyd.). C. H. Beck.

United Nations Committee on the Rights of Persons with Disabilities. (2017). General comment No. 5 (2017) on living independently and being included in the community (CRPD/C/GC/5). United Nations.

Uzlová, I. (2010). *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty*. Portál.

Wagner, A., Brach, M., Scheel-Sailer, A., Friedli, M., Hund-Georgiadis, M., Jordan, X., Schubert, M., & Gemperli, A. (2023). Use of professional home care in persons with spinal cord injury in Switzerland: A cross-sectional study. *BMC Health Services Research*, 23, 1393.
<https://doi.org/10.1186/s12913-023-10429-3>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. (2006). *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37. <https://www.e-sbirka.cz/sb/2006/108>

Mgr. Ilona Pavlová, MBA | ilona.pavlova@ftvs.cuni.cz

je akademickou pracovnící Fakulty tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze (Faculty of Physical Education and Sport, Charles University Prague), José Martího 269/31, Praha 162 52, Česká republika. Na Katedře zdravotní tělesné výchovy a tělovýchovného lékařství se podílí na vzdělávání budoucích odborníků v oblasti aplikovaných pohybových aktivit a paraspotu. Odborně se věnuje problematice asistence osobám s tělesným postižením při sportovních akcích a volnočasových aktivitách. Je garantkou kurzu celoživotního vzdělávání zaměřeného na zvyšování profesní kvalifikace pracovníků v sociálních službách.

Bc. Kateřina Pařízková

je studentkou oboru Aplikované tělesné výchovy (ATV) na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy v Praze (Faculty of Physical Education and Sport, Charles University Prague), José Martího 269/31, Praha 162 52, Česká republika.

Recenze

Globalizace u konce s dechem

Jan Keller

Hampl, Mojmír: Globalizace u konce s dechem. Výzvy a příležitosti pro Česko, Evropu a svět. Praha: Grada 2025, 112 stran, ISBN 978-80-271-5632-0

Podle recenzenta má hodnocená kniha poněkud zavádějící název: její autor chápe globalizaci způsobem, jenž není v odborné literatuře obvyklý. Ve skutečnosti se zabývá problematikou současné nedobré situace Evropské unie a zkoumá vnější i vnitřní příčiny tohoto stavu. Příčiny vnější spatřuje v brždění tržních mechanismů, v hrozící roztržce mezi EU a Spojenými státy a v nárůstu cen energií. Vnitřní příčiny pak vidí v nefunkčních mechanismech rozhodování, v nerespektování svých vlastních unijních pravidel a v řešení pseudoproblémů typu dekarbonizace. Recenzent s autorem vývody nepolemizuje, řadu z nich sám sdílí, ukazuje však, že se netýkají procesu globalizace jako takového. Podstata globalizace, její průběh, její kladné, ale i záporné dopady jsou jiného charakteru než povaha problémů, jimiž se autor ve své knize zabývá.

Kniha ekonoma a bankovního experta Mojmíra Hampla je složena ze čtrnácti textů, které jsou seřazeny do tří okruhů. První je věnován procesu globalizace s důrazem na úlohu Spojených států, druhý se zabývá místem Česka v Evropské unii a třetí nese název Dilemata a výzvy postglobální Evropské unie.

Základní autorovou tezí je tvrzení, že po třech dekádách globalizace, na které Evropská unie i Česká republika výrazně vydělávaly, přichází období, v němž již nebude možno z výhod globalizace čerpat, a problémy, na které nejsou EU ani Česko připraveny.

Přínosy globalizace vidí autor ve trojím ohledu: umožňovala ničím nebrzděný rozvoj světového obchodu, zaručovala Evropě americkou vojenskou ochranu pod cenou a zajišťovala Evropě laciné suroviny, především z Ruska. Z analytického hlediska je takové vymezení globalizace poněkud neobvyklé. Vojenská angažovanost USA v Evropě i jinde předcházela o mnoho dekád autorem vymezeným třiceti letům „zlaté globalizace“ (od počátku 90. let 20. století do příchodu covidu). Přístup k relativně laciným ruským surovinám byl minimálně pro země střední a východní Evropy zajištěn rovněž dlouho před tímto obdobím.

Autor má jistě na své pojetí právo, v odborné literatuře však bývá globalizace vymezována zcela jinak. V zásadě lze rozlišit trojí druh jejích definic: definice oslavné, neutrální a kritické. Věnujme se jim podrobněji.

Definice oslavné vyzdvihují otevírání trhů, rozkvět výměny zboží a služeb, volné proudění kapitálu a investic mez zeměmi a celými kontinenty, svobodný pohyb lidí a myšlenek. Hamplova definice by měla nejbližší k této kategorii. Patří k ní i jeho přesvědčení, že k tomuto procesu došlo zcela přirozeně, spontánně, naprosto logicky. Mocenské ambice jednotlivých aktérů nehrají přitom žádnou roli, údajně na něm vydělávají úplně všichni. Pokud někdo zatím ještě příliš nezískal, profitoval by příště v důsledku samovolně se ustavující a pro všechny stejně výhodné celoplanetární dělby práce. Podle autora vládla během zlatých třiceti let „bezstarostná celosvětová otevřenost“. Prim v tom hrály Spojené státy, které byly prapůvodním hybatelem celého procesu. I když byly ostatními často tlačeny do pozice světového čteníka, ve skutečnosti byly vedeny romantickou snahou pomoci celému světu, aby se jim v jejich úspěších co nejvíce podobal. Ani přes ušlechtilost jejich počínání neoplácel svět Spojeným státům stejnou mincí. Ony proto zahořkly a ovládl je pocit, že nejsou dostatečně doceněny za svoji velkorysost a dobré úmysly. Pro dobrotu na žebrotu, říkají si dnes roztrpčení Američané a upouštějí od politiky, v jejímž důsledku došlo ke zbohatnutí velkých částí světové populace.

Vraťme se k realističtějším vymezením procesu globalizace. Podle definic druhé skupiny, které jsou hodnotově neutrální, došlo především vlivem prudkého rozvoje komunikačních a informačních technologií ke kompresi, ke stlačení a zhuštění prostoru a času. V důsledku toho nebyvale vzrostlo tempo obchodních výměn i kulturních interakcí a pronikavě se prohloubil jejich dosah. Výsledkem je rozšíření prostoru jak pro vznik nových možností, tak pro

vznik nových rizik. Na jedné straně vzrostla globální výkonnost světové ekonomiky, na straně druhé se zviditelnily globální problémy. Ekonomické síly, které jsou ze své povahy mobilnější, překračují hranice, do nichž zůstávají uzavřeny síly politické. V důsledku toho je obtížné řešit globální problémy politickými prostředky.

Konečně třetí skupinu definic tvoří vymezení kritická. Podle nich představuje globalizace jen nejnovější podobu mocenské asymetrie, která vždy existovala mezi těmi, kdo byli mobilní, a usedlým obyvatelstvem. Neodstraňuje nerovnosti mezi jednotlivými aktéry, naopak je zvyšuje. Vysoce mobilní investoři profitují ze závislosti periferií a využívají přitom mzdové, daňové a sociální rozdílnosti mezi lokalitami, národy a celými regiony. Po vzoru dřívějších kočovníků využívají vítězové globalizace zdroje usedlých, aniž by nesli jakoukoliv zodpovědnost za důsledky svého počínání. Na rozdíl od klasického kolonialismu jim nejde o trvalé obsazení určitého teritoria, ale o odstranění všech hranic pro svoji expanzi.

Masivní zbohatnutí velkých částí světové populace, o kterém hovoří autor publikace, je podle těchto teorií do značné míry pouze optický klam, který je podporován statistikami vývoje hrubého domácího produktu jednotlivých zemí. Dochází spíše k tomu, že výrazněji než rozdělení na země bohaté a země chudé se projevuje majetková polarizace v rámci jednotlivých států. Nárůst malých ostrůvků bohatství uprostřed chudých zemí se pak může ve statistikách jevit jako vzrůst bohatství celé země.

Zároveň globalizace uvádí do přímé konkurence pracovní sílu ekonomicky vyspělých zemí s pracovní silou zemí chudších. To spolu s hrozbou delokalizace pracovních míst vyvíjí tlak na snižování mezd a zhoršování pracovních podmínek v zemích ekonomicky vyspělejších. Součástí globalizace pracovní síly je stále mohutnější tok pracovníků v oblasti služeb, které odcházejí z chudších zemí pečovat o příjmově zvýhodněné domácnosti v zemích bohatých, a to nejednou za málo důstojných podmínek.

Mezi dalšími důsledky globalizace bývá uváděn rozkvět daňových rájů, který je umožněn volným pohybem kapitálu a usnadněn novými technickými prostředky. Využívají je nejsilnější aktéři globalizace, kteří nepřispívají adekvátně k financování infrastruktury v zemích, v nichž přechodně působí a bohatnou. Podle dalších kritiků globalizace rovněž zvyšuje ekologickou zátěž planety, neboť neustále sílí proud surovin, potravin a zboží převáženého mezi celými kontinenty, přičemž negativní externalita dopravy tvoří stále významnější díl znečištění planety.

Globalizace má podle těchto kritiků v neposlední řadě též nezanedbatelné dopady v rovině politické. Narůstá nepoměr mezi finanční silou největších nadnárodních korporací a jednotlivými národními státy. To problematizuje váhu demokratického rozhodování uvnitř těchto zemí a neúměrně zvyšuje vliv nikoliv snad trhu, nýbrž privátních lobbistických skupin na politiku.

Všechny tyto a podobné námitky, které se týkají negativních dopadů globalizace, je zajiště možno podrobit věcné diskusi, ve které by měla rozhodovat čísla, data a objektivní údaje, nikoliv politické sympatie. Problémem recenzované publikace je, že se o žádné z těchto kritických námitek vůči globalizaci ani slovem nezmiňuje, natož aby se je snažila kvalifikovaně vyvrátit. Také bychom v ní marně hledali odpověď na otázku, zda s případným nástupem deglobalizace, o němž je autor přesvědčen, alespoň některé z těchto avizovaných stinných stránek vymizí či se alespoň zmírní. Je příznačné, že z tuctu položek uvedených v seznamu použité literatury se ani jedna nezabývá povahou, předpoklady či důsledky globalizace.

Příspěvky druhé části publikace se týkají vztahu České republiky a Evropské unie. Tematicky obsahují dvě části. V jedné z nich jsou Česko a jeho politická reprezentace kritizovány za to, že neprojeví zájem ovlivňovat dění v EU. Dále se autor věnuje problematice přijetí, či nepřijetí eura jako společného platidla. Je nesporně pravda, že Česko prakticky nijak neovlivňuje směřování Evropské unie. Sám autor však konstatuje, že EU je institucionálně vystavěna takovým způsobem, že to svádí rozhodování na cestu neadekvátních, neúčinných, zato však nesmírně plýtvavých rozhodnutí. V této souvislosti Mojmír Hampl hovoří především o neustále rostoucím zadlužování členských států a o flagrantním nedodržování pravidel, která si sama Evropská unie stanovila. V tom všem má nesporně pravdu. Jestliže to ovšem nedokáže změnit ani zástupci dvou nebo tří nejlidnatějších států a jestliže to přispělo k odchodu Britů z EU, je obtížné si představit, jak by to mohli změnit Češi. Samotný autor v tomto ohledu žádnou radu nedává. A z hlediska ústředního tématu knihy se opět nabízí otázka relevantnosti. Všechny autorem vzpomínané nedostatky Evropské unie se přece projevovaly po celé období „zlaté globalizace“, s údajnou deglobalizací nijak nesouvisí. Zadlužování rostlo a dohodnutá pravidla se nedodržovala už v průběhu 90. let 20. století. Proto byl přece na jejich konci stanoven Pakt stability a růstu, který se také nedodržuje.

Texty věnované problematice eura jsou nesporně nejkvalitnější částí celé publikace. Důvody k tomu, abychom byli vůči euru velice obezřetní, jsou podány zcela přesvědčivě,

s perfektní znalostí věci a s příslušnou argumentační razancí. Je jen škoda, že toto téma je z hlediska hlavního tématu knihy, tedy z hlediska teze o přerušení či konci procesu globalizace víceméně irelevantní. To, zda euro přijmeme, či nikoliv, může mít velké důsledky pro nás samotné, s rozvojem globalizace či naopak s nástupem deglobalizace to však nijak nesouvisí. V každém případě jsou však pasáže týkající se eura tím nejcennějším, co kniha nabízí.

Třetí a poslední část je věnována problémům Evropské unie v postglobálních časech. Připomeňme, že si autor pod globalizací představuje nejen rozvoj tržních vztahů, ale také nízké ceny energií dodávaných Evropě především z Ruska a dokonce i vojenskou ochranu evropských členů NATO Spojenými státy. Opět má pravdu v tom, že jím vzpomenuté faktory prosperity jsou ohroženy a slábnou, pokud přímo nemizí. Autor konstatuje, že Evropská unie ve své dosavadní podobě není schopna tyto problémy řešit, plýtvá politickou energií v souvislosti s dekarbonizací a hodlá pokračovat na své cestě po trajektorii rostoucího zadlužování, jak to vyplývá z Draghiho zprávy z roku 2024. Opět je zde však otázka, nakolik to vše dohromady lze považovat za zastavení veškeré globalizace. Hospodářská stagnace a politická impotentnost Evropy se přece nijak nedotýká toho, co jsme uvedli v souvislosti s definicemi globalizace druhého a třetího typu.

Není vinou autora, že jeho návrhy na řešení kritické situace neodpovídají závažnosti této situace. Je pravidlem všech publikací, které analyzují hluboké problémy dnešní doby, že jejich poslední kapitola, která by měla nabízet řešení, bývá ze všech nejtenčí a nejméně přesvědčivá. Podle autora má být lékem na neduhy postglobálního věku větší spoléhání se na trh a větší důraz na uplatňování tržních mechanismů. Připomeňme, že globalizace znamenala snahu o univerzální rozšíření mechanismů trhu na celou planetu. Připomeňme také, že deglobalizace znamená oslabení těchto mechanismů.

Prof. PhDr. Jan Keller, CSc. | jan.keller@osu.cz

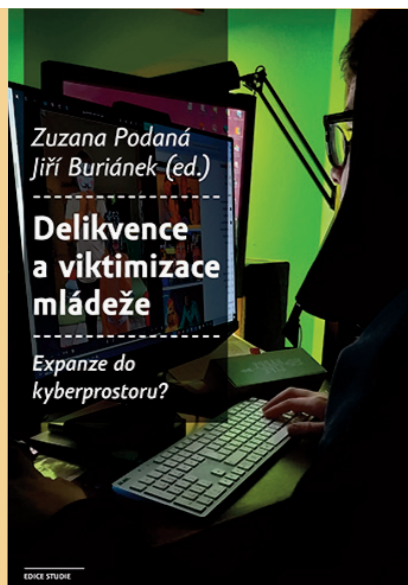
je emeritním profesorem Ostravské univerzity (University of Ostrava), Českosobratrská 16, 702 00 Ostrava, Česká republika. Zaměřuje se na dějiny sociologie, sociologii organizace a na problematiku sociálního státu.

Delikvence a viktimizace mládeže. Expanze do kyberprostoru?

Alena Marešová

Podaná, Zuzana – Buriánek, Jiří (eds.): Delikvence a viktimizace mládeže. Expanze do kyberprostoru? Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum 2026, 237 stran, ISBN 978-80-246-6342-5

Hodnocená publikace představuje a analyzuje výsledky 4. vlny české účasti na mezinárodním projektu International Self-Report Delinquency Study (ISRD). Kniha popisuje tento projekt (včetně jeho historie), specifika čtvrté vlny, její realizaci v České republice a charakteristiku vybraného vzorku respondentů. Kromě zjištěných výsledků přináší i částečnou komparaci s předchozí vlnou ISRD3 a první výsledky mezinárodního srovnání. Recenze hodnocenou monografii chválí jako bohatý zdroj podnětů k dalším analýzám a inspiraci z referencí k velkému množství aktuálních zahraničních výzkumů. Recenzentka zároveň upozorňuje na omezení self-reportových studií, které jsou spíše jen doplňkovým zdrojem informací o delikvenci i viktimizaci mládeže. Poznamenává, že tyto poznatky v České republice zatím nelze doplnit seriózními analýzami policejních statistik ani šířeji zaměřenými terénními šetřeními. Platí to o výzkumech jak delikventní mládeže, tak obětí z řad dospívajících.

„Dnešní mládež dospívá v nelehké době, na pozadí chaotických společenských změn, kdy radikální přeměnu prožívá rodina, vzdělávací systémy, sociální komunikace i samotná společnost, společenské hodnoty a jejich hierarchie, přičemž není v dohledu stanoven žádný

*společensky hodnotný cíl a budoucnost je nahlížena jako nejistá. Také rychlé prorůstání kyberprostoru do života všech žijících generací je dalším radikálním zásahem do existence společnosti a další vývoj v této oblasti snad ani nelze předvídat.*¹ Za situace, kterou se snažil vystihnout uvedený citát, jsou publikace mapující zkušenosti a názory současných dospívajících velice cenné. O to více, že pokud jde o české prostředí, takových publikací je poskovnu a těch zacílených na dospívající jako delikventy nebo oběti delikvence ještě méně.

Kolektivní monografii *Delikvence a viktimizace mládeže (Expanze do kyberprostoru?)* vydala Univerzita Karlova nakladatelství Karolinum v edici Studie. Knihu editovali Zuzana Podaná a Jiří Buriánek – oba sociologové, respektovaní výzkumníci působící mj. na Katedře sociologie FF UK. Oba editoři jsou současně jak autory největšího počtu kapitol v monografii, tak i garanty realizace několika vln v ČR dobře známého mezinárodního projektu International Self-Report Delinquency Study (dále jen ISRD).

Právě self-reportovému výzkumu² v rámci projektu ISRD, v tomto případě jeho čtvrtému pokračování (čtvrté vlně), je věnována celá publikace. Základními informacemi je pak popis projektu ISRD, včetně jeho historie, specifik čtvrté vlny (ISRD4), její realizace v České republice, charakteristika vybraného vzorku respondentů, zjištěné výsledky i částečná komparace s předchozí vlnou ISRD3.

Na realizaci ISRD4 se podíleli výzkumníci a studenti Katedry sociologie FF UK a tito současně spolu s editory tvoří autorský kolektiv knihy. Celkem šestnáct kapitol je zaměřeno na popis a interpretaci dat z prezentovaného velkého sociologického self-reportového výzkumu delikvence a viktimizace české městské mládeže. Výběrový soubor představovalo 2 125 žáků základních a středních škol (gymnázií, SŠ s maturitou a učebních oborů), chlapců i dívek v Praze a Plzni ve věkovém rozpětí 13 až 17 (18) let³. Většina respondentů byli Češi, z minorit

¹ MAREŠOVÁ Alena. Kriminalita dětí a mládeže. In URBAN Lukáš a kol. *Sociální deviace. Stav, trendy a souvislosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2024, ISBN 978-80-7380-962-1, s. 222.

² Self-reportové studie (sebehodnotící) jsou výzkumné metody, při nichž respondenti (zpravidla nezletilí) anonymně vypovídají o svém chování. Tyto studie se především zajímají o delikvenci, která nebyla orgány činnými v trestním řízení odhalena (latentní kriminalitu), prevalenci a frekvenci latentní delikvence (zjišťují počty skutků nebo osob-delikventů a četnost výskytu delikventního jednání). Dále vyhodnocují faktory delikventního jednání (vliv prostředí a osobních vlastností respondentů).

³ PODANÁ Zuzana a JIŘÍ BURIÁNEK (ed.) *Delikvence a viktimizace mládeže. Expanze do kyberprostoru?* Praha: univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2026, ISBN 978-80-246-6342-5. s. 32.

pak nejčastěji byli zastoupeni Ukrajinci (6 %) a Slováci (3 %). Sběr dat probíhal formou online dotazníku v roce 2023, a to vždy ve školní třídě během vyučovací hodiny s využitím školních počítačů, příp. tabletů, prostřednictvím nichž žáci odpovídali na otázky z dotazníku. Rozsah dotazníku není uveden. Účast byla dobrovolná s pasivním souhlasem rodičů a školený tazatel dohlížel na podmínky sběru dat.

Předmluvu monografie zpracoval guru české sociologické metodologie Jiří Buriánek, který je i spoluautorem první kapitoly s názvem Delikvence mládeže jako zrcadlo společnosti (s důrazem na delikvenci a kyberprostor). Dále se spolupodílel na kapitole 10 věnované zkušenostem žáků a studentů z Ukrajiny pobývajících v roce 2023 v Praze nebo Plzni a na závěrečné části, u níž byla spoluautorkou Zuzana Podaná. Tato závěrečná kapitola shrnuje hlavní poznatky provedeného výzkumu a první výsledky mezinárodního srovnání. Jiří Buriánek je také autorem kapitoly 12 pojmenované Postoje k násilí a motivace k pomstě: řeší toho času aktuální kriminologické téma přijatelnosti násilí jako odvety z vlastní viktimizace, „ze zkušeností obětí agrese nebo z pocitu nespravedlivého zacházení ze strany společnosti“ (s. 171).

Další kapitoly ve větší či menší míře s důrazem na změnu životního stylu dnešní mládeže zpracovávají informace a výsledky z dotazníků o rizikových faktorech v životě respondentů a snaží se „odhalit i okolnosti, které působí protektivně, které delikvenci brání nebo ji odstrašují“.

Zvláštní pozornost si zaslouží kapitoly zpracované Zuzanou Podanou (kapitoly 2,3 a 4) popisující metodologii výzkumu ISRD4 a konkretizující zkoumané delikventní činy a jednotlivé delikty viktimizace včetně komparace obou jevů s rokem 2013 (ISRD3).

Zuzana Podaná je také autorkou kapitoly 5 Život v kyberprostoru a zásadní souhrnné analýzy rizikových a protektivních faktorů delikvence a viktimizace – kapitoly 15.

Hypotézy, na kterých je prezentovaný výzkum založen, jsou uvedeny v první kapitole (s. 25) a předurčují i interpretaci výsledků. Konkrétně se jedná o tyto hypotézy:

- 1) Trestná činnost a viktimizace jsou události, jež jsou způsobeny spojením konkrétních jedinců s konkrétní situací.
- 2) „Jednotlivec“ představuje souběh osobních faktorů, jako jsou přesvědčení a vnímání, a bezprostředních kontextových faktorů, jako jsou rodina, škola, vrstevníci a sousedství.
- 3) Statusové proměnné, jako je věk, pohlaví a migrace, bývají spojeny – často dosti silně – s odlišnými vzorci trestné činnosti a viktimizace.

V kapitolách 3 a 4 jsou shrnuty základní poznatky z provedeného dotazníkového šetření delikvence a viktimizace mládeže. U jednotlivých druhů a forem delikvence je v kapitole 3 uvedeno

znění otázek z dotazníku a procento prevalence delikvence v životech dotazovaných, a to jednak za celý život, jednak za posledních 12 měsíců. Zvláštní pozornost je věnována kyberkriminalitě a sociodemografickým charakteristikám respondentů. Totéž platí i o kapitole 4 věnované viktimizaci respondentů. Dále je zde uvedena prevalence (výskyt) viktimizace podle příslušnosti k náboženské skupině, podle struktury rodiny a její ekonomické úrovně a také souvislost zjištěné delikvence a viktimizace.

Změna v životním způsobu mládeže v poslední dekádě si vyžádala i změnu v projektu ISRD4 oproti předchozím vlnám: do dotazníku byly nově zařazeny otázky mapující zapojení mládeže do kyberkriminality (kapitola 5). U delikvence to byly: online hate speech⁴, sdílení intimní fotografie/video, online podvod, hacking⁵ a u viktimizace: online hate speech, sdílení intimní fotografie/video a vyhrožování online. Výsledky výskytu online hate speech a obětí sdílení intimních materiálů, a to podle sociodemografických ukazatelů, jsou zpracovány v kapitolách 13 a 14.

Bližší informace o životním způsobu současné mládeže s využitím odpovědí na otázky z dotazníku ISRD jsou pak uvedeny v kapitole 6 (Trávení volného času, delikventní kamarádi a delikvence) a v kapitole 7 (Zkušenosti a postoje dospívajících bez blízkých přátel ve vztahu k delikvenci a viktimizaci).

Kapitola 8 je pak věnována odpovědím na otázky k sociální identitě a diskriminaci respondentů ve vztahu k delikvenci a viktimizaci a kapitola 9 prevalenci delikvence podle typu školy a zjišťování dezorganizace školního prostředí – v obou případech jsou data uvedena v procentech.

Možnost zařazení národního modulu do bloku otázek ISRD4 byla využita pro zkoumání reakce českých žáků a studentů na začlenění uprchlíků z Ukrajiny a také zachycení pocitů a zkušeností těchto dětí. Větší zájem byl o riziko viktimizace nežli pachatelství. Poznatky shrnuje kapitola 10 Nová výzva – začlenění žáků z Ukrajiny. Ve zkoumaném výběru bylo 95 žáků a studentů původem z Ukrajiny a 60 % z nich bylo válečnými uprchlíky.

Kapitola 11 vymezuje pojem sebekontroly a její vývoj a možnost měření. V dotazníku ISRD byly na zjištění dvou dimenzí sebekontroly – impulzivity a podstupování rizik – zaměřeny tři položky na pětibodové škále.

⁴ Hate speech – nenávistný projev šířící, podporující, ospravedlňující nenávisť, případně násilí vůči jednotlivci nebo skupině osob kvůli jejich rase, etnicitě, náboženství, pohlaví apod.

⁵ Hacking – pronikání do cizích počítačů, sítí nebo jiných zařízení (může mít mj. podobu krádeže nebo narušení soukromí).

Kapitola 12 je věnována postojům k násilí a motivaci k pomstě. Postoj k násilí je chápán jako jeden z prediktorů delikventního jednání. Zvláště je věnována pozornost v poslední době dosti akcentovanému odvetnému násilí – především vyrovnání se s nepřízní osudu prostřednictvím odplaty – pomsty a prolínání viktimizace s trestnou činností – počítačovou nevýmáje.

Online hate speech (též označovaný jako předsudečná nenávisť) páchaný českou mládeží je popisován v kapitole 13. Především jsou zkoumány možné rizikové faktory jako např. morální přijatelnost páchaní online hate speech, vliv míry sebekontroly, pomstychtivosti pachatele za některý v minulosti na něm spáchaný delikt aj.

Samostatná kapitola – kapitola 14 – je věnována tématu obětí nekonsenzuálního⁶ sdílení intimních materiálů online. Konkrétně relativně novému jevu – revenge porn – tzv. porno pomstě, která představuje šíření intimních fotografií nebo videí jiné osoby bez jejího souhlasu. Jedna podkapitola je věnována viktimizaci mládeže tímto jevem podle sociodemografických faktorů a další s tímto jevem souvisejícími rizikovými faktory z oblasti trávení volného času a rodinného zázemí.

V předposlední kapitole – kapitole 15 – Zuzana Podaná provádí souhrnnou analýzu rizikových a protektivních faktorů delikvence a viktimizace mládeže tak, jak to vyplývá z prezentovaného výzkumu, a to podle jednotlivých domén a s využitím indexů, které jsou konstruovány z více položek. Jednotlivými doménami jsou: sociodemografické faktory, rodinné zázemí, škola a sousedství, volný čas a přátelé, identita a diskriminace a poslední sledovanou oblastí jsou individuální dispozice.

V závěru studie Jiří Buriánek a Zuzana Podaná shrnují hlavní poznatky výzkumu i první výsledky mezinárodního srovnání. Zdůrazňují, že studie vychází z předpokladu možného přesunu části tradiční delikvence do kyberprostoru, ale hlavní složku stále tvoří tradiční formy delikvence. Jako velmi zajímavý se autorům jeví vzestup nošení zbraní. Nošení zbraní má dle výsledku dotazníku nejvyšší výskyt za poslední rok sběru dat (2023), a to 20 %, následují krádeže, sprejerství a z online delikvence jsou nejpočetnější nenávistné komentáře. Alespoň jednoho delikventního činu, jak vyplývá z odpovědí, se dopustila třetina respondentů, více chlapci než dívky. Významným fenoménem se stává viktimizace v kyberprostoru.⁷ Jako zajímavý fenomén je uvedena narůstající osamělost dětí. Výzkum přináší nové poznatky k odvetnému násilí, k pomstě byl zjištěn rezervovaný postoj. Jako alarmující byl vyhodnocen poměrně vysoký podíl dospívajících nenarozených v Česku, kteří vnímají svoji situaci jako diskriminační.

⁶ Koncesuální – souhlasný stav, na kterém se zúčastněné strany shodly.

⁷ PODANÁ – BURIÁNEK (ed.), *Delikvence a viktimizace mládeže*, s. 204.

Úplným závěrem je povzdech autorů, že realizovaný výzkum přináší více otázek než odpovědí, a i proto se všichni autoři v textu snaží vyhnout kategorickým a zobecňujícím tvrzením. Publikace končí výzvou pro čtenáře a zájemce o zkoumanou problematiku, aby využili prezentované výsledky self-reportového výzkumu k dalším analýzám a šetřením. S touto výzvou se jako recenzentka absolutně ztotožňuji.

Monografie Delikvence a viktimizace mládeže je pro čtenáře bohatým zdrojem nejen podnětů k dalším analýzám, ale nabízí k seznámení i velké množství aktuálních zahraničních zdrojů, ze kterých autoři čerpali poznatky. Jsou to zdroje zajímavé pro všechny, koho zajímá delikvence a viktimizace mládeže širěji, než publikace nabízí. Také zmapování vlivu kyberprostoru na život mládeže z odpovědi respondentů je jen orientační a je spíše podnětem pro další zkoumání.

V době, kdy resortní statistiky orgánů činných v trestním řízení neposkytují pravdivý obraz o skutečném rozsahu a obsahu delikvence mládeže a zatím neexistují, alespoň z pohledu recenzentky, seriózní kriminologické analýzy kriminality nezletilých do 18 let, lze počín autorů pokračovat v mezinárodním výzkumu už čtvrtou vlnou hodný obdivu. Všichni, kdo sledují ISRD od druhé vlny u obou editorů a garantů v Česku realizovaných vln daného výzkumu, oceňují seriózní přístup k dodržování pravidel self-reportového výzkumu, a to jak při získávání, zpracování i interpretaci získaných dat.

Je jen škoda, že takový výzkum, který je vzhledem k úskalím self-reportových studií spíše doplňkovým zdrojem poznatků o delikvenci i viktimizaci mládeže, nelze doplnit seriózními analýzami policejních statistik. Také v Česku chybí širěji zaměřená terénní šetření a výzkumy jak delikventní mládeže, tak i obětí z řad dospívajících.

Závěrem: recenzovaná publikace vychází vstříc dlouhodobému a neutuchajícímu zájmu o delikvenci i o viktimizaci mládeže a lze ji vřele doporučit široké odborné veřejnosti, která problematiku delikvence či viktimizace současné české mládeže řeší nebo se o ni zajímá.

PhDr. Alena Marešová, Ph.D. | maresova@polac.cz

Vystudovala psychologii na FF UK a více než 25 let pracovala jako výzkumná pracovnice v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Nyní je akademickou pracovnicí na Katedře kriminologie Policejní akademie ČR v Praze (Department of Criminology at the Police Academy of the Czech Republic in Prague), Lhotecká 559/7, P.O.BOX 54, 143 01 Praha 4, Česká republika, kde přednáší kriminologii, penologii a kriminalitu mládeže. Dále se zaměřuje na forenzní psychologii a trestní právo.

APSS ČR
POMAHÁME DRUHÝM

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR
a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
vyhlašují

Ministerstvo
práce a sociálních věcí

18. Týden sociálních služeb

28. 9. – 4. 10.
2026

Každý tón
má své místo

Partneři Týdne sociálních služeb ČR

Armáda spásy ČR | Asociace veřejně prospěšných organizací ČR | Česká unie neslyšících | Hlavní město Praha
Jihomoravský kraj | Karlovarský kraj | Kraj Vysočina | Královéhradecký kraj | Liberecký kraj | Město Prachovice
Moravskoslezský kraj | NADĚJE | Národní rada osob se zdravotním postižením ČR | Olomoucký kraj
Pardubický kraj | Plzeňský kraj | Slezská diakonie | Statutární město Brno | Statutární město Ostrava
Středočeský kraj | Unie zaměstnavatelských svazů ČR | Ústecký kraj | Zlínský kraj

Mediální partneři

 sociální služby

 SOCIÁLNÍ PRÁCEVNÍK

 sp sociální práce

 ZAM

 DĚTI

 nisa

 NRZP ČR

www.tyden-socialnich-sluzeb.cz

Summaries of non-reviewed articles

Review of the book “Globalisation is coming to an end. Challenges and opportunities for the Czech Republic, Europe and the world” - Hampl, Mojmír: Globalizace u konce s dechem. Výzvy a příležitosti pro Česko, Evropu a svět. Praha: Grada 2025, 112 pages, ISBN 978-80-271-5632-0

According to the reviewer, the title of the reviewed book is somewhat misleading: the author appears to understand globalisation in a way that is not common in the professional literature. In fact, the book addresses the issue of the currently unsatisfactory state of the European Union and examines its various external and internal causes. The author identifies the external causes as the breakdown of market mechanisms, the rift between the EU and the United States and the increase in energy prices. The internal causes are identified as dysfunctional decision-making mechanisms, the failure of the EU to respect its own regulations and the solution of pseudo-problems such as decarbonisation. The reviewer does not argue with the conclusions presented by the author, indeed the reviewer shares many of the points presented; however, the reviewer points out that they do not concern the process of globalisation as such. The essence of globalisation, its development and its positive and negative impacts are of a different nature to those of the issues addressed by the author in the book.

Review of the publication “Youth delinquency and victimisation. Expansion into cyberspace?” - Podaná, Zuzana - Buriánek, Jiří (eds.): Delikvence a viktimizace mládeže. Expanze do kyberprostoru? Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum 2026, 237 pages, ISBN 978-80-246-6342-5

The assessed publication presents and analyses the results of the 4th wave of Czech participation in the International Self-Report Delinquency Study (ISRD) international project. The book provides a description of the project (including its history), the specific issues covered by the fourth wave, its implementation in the Czech Republic, and the characteristics of the selected respondent sample. In addition to the results, it further provides a partial comparison with the previous ISRD3 wave and the initial international comparison results. The review praises the evaluated monograph in terms of providing a rich source of stimuli for further analysis purposes and inspiration in the form of the large amount of research currently underway abroad. In addition, the reviewer draws the reader's attention to the limitations of self-report studies, which provide merely a supplementary source of information on youth delinquency and victimisation. The reviewer notes that it is not currently possible to supplement the findings from the Czech Republic with a serious analysis of police statistics or more broadly focused field surveys. This applies to research into both youth delinquency and adolescent victims.

RESEARCH INSTITUTE FOR LABOUR AND SOCIAL AFFAIRS
VÝZKUMNÝ INSTITUT PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i., (RILSA) je vědecko-výzkumná organizace působící v oblasti práce, sociálních věcí a bezpečnosti práce na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. Jeho badatelskou činnost formulují jednak aktuální potřeby orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů, jednak požadavky definované základním výzkumem. Vedle vědecko-výzkumné činnosti institut rozvíjí odborné poradenství, konzultace a informační činnost ve všech oblastech svého působení. Poradenský a informační systém ústavu navazuje bezprostředně na výsledky výzkumu. Na podporu vlastní výzkumné činnosti, ale i pro potřeby vědecké veřejnosti a občanů institut rozvíjí rovněž vydavatelskou činnost.

Současný ústav založilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a jeho historie sahá až do roku 1919, kdy bylo zřízeno první výzkumné pracoviště v resortu práce a sociálních věcí – Sociální ústav Československé republiky.

Dne 1. ledna 2007 na základě zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, se změnila právní forma Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

Dne 1. 1. 2025 došlo ke sloučení Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v. v. i., a Výzkumného ústavu bezpečnosti práce, v. v. i. Nástupnická výzkumná instituce, která nadále spadá do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, pokračuje ve své činnosti pod názvem Výzkumný institut práce a sociálních věcí, v. v. i.

The Research Institute for Labour and Social Affairs (RILSA) is a scientific and research organisation that conducts independent research in the field of labour, social affairs and occupational safety at the regional, national and international levels. The Institute's research activities are determined on the one hand by the current requirements of state administration authorities and non-profit and private businesses and, on the other, by basic research requirements. In addition to scientific and research activities, the Institute provides professional advice and consultation and information services in all its areas of activity. The advisory and information system of the Institute closely reflects its research results. The Institute also publishes its materials aimed at both supporting its own research activities and the needs of the expert and general public.

The current Institute was established by the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic, but its history dates back to 1919 when the first research organisation, the Social Institute of Czechoslovakia, was established as part of the Ministry of Labour and Social Affairs.

On 1 January 2007, in compliance with Act No. 341/2005 Coll. on public research institutions, the legal form of the Research Institute for Labour and Social Affairs was changed from that of a state-funded organisation to a public research institution.

On 1 January 2025, the Research Institute (in Czech Výzkumný ústav) for Labour and Social Affairs, v. v. i., and the Research Institute for Occupational Safety, v. v. i., merged. The new research institute, which still falls under the jurisdiction of the Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic, continues its activities under the same name in English, i.e. the Research Institute (in Czech Výzkumný institut) for Labour and Social Affairs, v. v. i.